

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra germanistiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Analýza slovní zásoby konverzačních témat v učebnicovém souboru *Beste
Freunde* z hlediska zvukové stránky v segmentální rovině

Vocabulary analysis of conversational topics in *Beste Freunde* course book from
the sound aspect point of view on segmental level

Lucie Rychňáková

Vedoucí práce: PhDr. Pavla Nečasová, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Anglický a německý jazyk se zaměřením na vzdělávání

Praha 2018

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Analýza slovní zásoby konverzačních témat v učebnicovém souboru Beste Freunde z hlediska zvukové stránky v segmentální rovině* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 7.12.2018

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucí práce PhDr. Pavle Nečasové za cenné a věcné připomínky při zpracování této práce. Zároveň děkuji svému manželovi za podporu při zpracovávání práce.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá teoretickou analýzou vybraných slov v učebnicového souboru Beste Freunde. Teoretická část čerpá z odborné literatury a popisuje zvlášť český a německý hláskový systém, oba systémy jsou poté porovnány. Praktická část se zabývá klasifikací výslovnostních jevů, které mohou být českými mluvčími vyslovovány chybně a dále pak analýzou vybrané slovní zásoby z učebnice a anticipuje, kde by se ve výslovnosti těchto vybraných slov českými mluvčími mohly objevit výslovnostní problémy. Cílem práce bylo vytvoření pomůcky pro vyučující, kteří vyučují za použití této učebnice a tato práce by jim mohla pomoci s výukou správné výslovnosti jejich žáky.

KLÍČOVÁ SLOVA

český a německý hláskový systém, problémy ve výslovnosti, učebnice Beste Freunde, analýza výslovnosti

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with theoretical analysis of selected words from Beste Freunde course book. The theoretical part draws from professional literature and analyzes Czech and German phonic system separately. Both systems are compared afterwards. The practical part deals with classification of pronunciation features which can be wrongly pronounced by Czech students. It also deals with analysis of selected wordstock from the course book and anticipates, where pronunciation errors could occur when being pronounced by Czech speakers. The aim of this thesis was to create an aid for teachers who teach using this course book and this thesis could help them with correct pronunciation teaching.

KEYWORDS

Czech and German phonic system, pronunciation problems, Beste Freunde course book, pronunciation analysis

Obsah

ÚVOD	6
1. Hláskový systém českého a německého jazyka a jejich porovnání	7
1.1 Charakteristika základních pojmů	7
1.2 Hláskový systém českého a německého jazyka	7
1.2.1 Vokály českého jazyka	8
1.2.2 Diftongy českého jazyka	9
1.2.3 Konsonanty českého jazyka	10
1.2.4 Vokály německého jazyka.....	13
1.2.5 Diftongy německého jazyka	14
1.2.6 Konsonanty německého jazyka	15
1.3 Porovnání hláskových systémů českého a německého jazyka	19
1.3.1 Porovnání vokálů českého a německého jazyka	20
1.3.2 Porovnání konsonantů českého a německého jazyka.....	21
2. Analýza slovní zásoby vybraných konverzačních témat	23
2.1 Kritéria pro vyhledávání problematických jevů	24
2.1.1 Fonologické systémy vokálů v německém a českém jazyce.....	24
2.1.2 Fonologické systémy konsonantů v německém a českém jazyce	27
2.2 Analýza vybraných slov dle tematických okruhů.....	31
2.2.1 Nico sammelt Schiffe	32
2.2.2 Mein Fuß tut weh!	34
2.2.3 Treffpunkt: Spiegelstraße 12	36
2.2.4 Kati kommt nächsten Freitag	38
2.2.5 Das T-shirt gefällt mir	39
2.2.6 Das Konzert hat Spaß gemacht!	41
2.2.7 Vor dem Essen schauen wir das Fahrrad an.....	43
2.2.8 Schöne Ferien!.....	45
2.2.9 Lukas hat Geburtstag.....	46
2.3 Diskuze ke zjištěným faktům	47
ZÁVĚR.....	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ.....	50
SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ.....	51
PŘÍLOHA.....	52

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá problematickou výslovností vybraných německých slov českými mluvčími. Cílem bakalářské práce je teoretická výslovnostní analýza vybraných slov z učebnicového souboru *Beste Freunde* (druhý díl), konkrétně ze slovníčku, který se nachází v pracovním sešitě za každou kapitolou. Tím vznikne učební pomůcka k učebnicovému souboru, která je zaměřena na analýzu určitých slov, obsažených v jednotlivých kapitolách tohoto učebnicového souboru, především pak na jejich správnou výslovnost uživateli učebnice. Cílovou skupinou této pomůcky učitelé či lektori, kteří s pomocí této učebnice učí a kterým může pomoci k vyučování správné výslovnosti u problémovějších jevů.

Nutnost zpracování této pomůcky pramení z důležitosti zvukové stránky jazyka. Bez správné výslovnosti se komunikace mezi mluvčími stává velmi komplikovanou, ne-li zcela nemožnou. Důraz na správnost fonetické části jazyka je spolu s jinými aspekty jazyka, například lexikologií a syntaxí, nutný již v začátcích studia daného jazyka. Motivací této bakalářské práce je tedy vytvoření pomůcky, která ulehčí orientaci ve fonetických jevech uživatelům tohoto učebnicového souboru.

Jak uvádí Maroušková a Schmidt, „*obtíže při osvojování zvukové podoby cizího jazyka pramení z toho, že ji vnímáme a napodobujeme na základě návyků zakořeněných při percepci a produkci mateřského jazyka. Stejně tak v oblasti vlastní produkce zvukové podoby němčiny nahrazujeme při nácviu německé výslovnosti fonologické prvky a jejich fonetickou realizaci fonologickými elementy vžitými v mateřštině. Tato substituce cizích fonologicko-fonetických prvků prvky mateřského jazyka je pramenem tzv. typických chyb výslovnosti, které mohou mnohdy ztěžovat nebo i znemožňovat dorozumění s rodilými mluvčími.*“¹

V praktické části jsou nejprve rozebrány problematické výslovnostní jevy tak, jak je klasifikuje Maroušková se Schmidtem (2005) a dle těchto jevů jsou pak analyzována slova, která tyto jevy obsahují a vyskytují se v učebnicovém souboru *Beste Freunde*. Základní metodou pro výzkum byly problematické jevy, jak je uvádí Maroušková a Schmidt, které byly hledány ve slovech v pracovním sešitě, který učebnici doplňuje.

¹ MAROŮŠKOVÁ, Marie, SCHMIDT, Marek: *Jak správně vyslovovat němčinu: Příručka německé výslovnosti pro české učitele němčiny: studijní opora pro kombinované studium učitelství německého jazyka*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7044-671-4, str. neuvedena

1. Hláskový systém českého a německého jazyka a jejich porovnání

1.1 Charakteristika základních pojmů

Věda, která se zabývá zvukovou stránkou jazyka, se nazývá fonetika. Podle definice Romportla je fonetika „vědní disciplína, která zkoumá zvukovou stránku jazyka ze všech aspektů, tj. zkoumá fyziologickou činnost mluvidel, akustickou podstatu zvuků, které vytvářejí zvukovou (tj. mluvenou, popř. i zpívanou) řeč, zabývá se vnímáním všech elementů v mluvených projevech (sluchem i zrakem) a identifikací řečových prvků, všímá si však i fungování všech těchto prvků jako zvukových jazykových prostředků.“²

Oproti tomu fonologie se zabývá zvukovými prostředky jazyka a jejich využíváním. Základní jednotkou fonologie je foném. Foném je dle Palkové „elementární zvukový segment, který je vymezen na základě své schopnosti diferencovat vyšší, znakové jednotky jazykového systému, tj. morfémy“³ Foném je tedy zvukový prostředek, sloužící k odlišení morfémů, slov a tvarů slov jednoho jazyka s odlišným významem. Od jiných fonémů se liší minimálně jednou fonologickou rozlišovací vlastností.

Počet fonémů je v každém jazyce jasně daný. V českém jazyce rozlišujeme 39 fonémů, z čehož je 13 vokalických (vokály a diftongy) a 26 konsonantických. V jazyce německém je toto členění komplikovanější a rozvětvenější, obecně ale rozlišujeme celkem 49 fonémů, z čehož je 23 vokalických (19 vokálů a 4 diftongy) a 26 konsonantických.

1.2 Hláskový systém českého a německého jazyka

Hláskové systémy českého a německého jazyka se od sebe liší v mnoha ohledech, například v hláskách a jejich spojování. Obecně platí, že ve všech jazycích tvoří základ slabik samohlásky (vokály), na které se mohou připojovat souhlásky (konsonanty). Zvláštností německého hláskového systému je fakt, že jádro slabik může být tvořeno i slabičnými konsonanty.

Souhlásky se od samohlásek dají rozlišit zejména neschopností souhlásek tvořit slabiky samy o sobě. Artikulačně se samohlásky vyznačují uvolněným výdechovým proudem a používáním dutin, pro vyslovení souhlásek se naopak vytvoří překážka (zúžení nebo uzavření). Z akustického hlediska se vokály označují jako tónové, konsonanty jako šumivé.

² ROMPORTL, Milan. *Základy fonetiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 11

³ PALKOVÁ, Zdena. *Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky oboru*. Praha: Karolinum, 1994. s. 119

1.2.1 Vokály českého jazyka

Vokály jsou artikulovány tím způsobem, že výdechový proud volně prochází mluvilou. Vokály jsou hlásky tónové, které často tvoří vrchol slabiky.

Následující dělení vokálů českého jazyka vychází z dělení, které uvádí Romportl (1981, s. 43):

Třídění podle horizontálního posunu jazyka

- a) Zadní vokály – jazyk se při artikulaci posouvá do zadní části dutiny ústní [o], [ó], [u] a [ú]
- b) Střední vokály – jazyk se neposouvá ani dopředu, ani dozadu - [a] a [á]
- c) Přední vokály – při artikulaci těchto samohlásek se jazyk posouvá dopředu [i], [í], [e] a [é]

Třídění podle vertikálního posunu jazyka

- a) Vysoké vokály – během artikulace se jazyk vertikálně vysunuje vzhůru. Tento jev je často doprovázen s horizontálním posunem, z čehož vycházejí vysoké přední vokály - [i], [í], vysoké zadní - [u] a [ú] a v jiných jazycích, např. ruštině i vysoké střední
- b) Středové vokály – jazyk zůstává ve své původní (střední) výšce - [e], [é], [o] a [ó]
- c) Nízké vokály – jazyk klesá do ústní spodiny - [a] a [á]

Třídění podle labializace

Labializací rozumíme úpravu retní šterbiny za účelem vyslovení určitých hlásek. Dle účasti rtů dělíme samohlásky následovně:

- a) Labializované (zaokrouhlené) - [o], [ó], [u] a [ú]
- b) Nelabializované (nezaokrouhlené) - [a], [á], [i], [í], [e] a [é]

Klasifikace podle trvání (kvantity)

V češtině rozlišujeme podle délky trvání dvě skupiny:

- a) Krátké – vokály, jejichž délka trvání má 0,08 – 0,12 s - [a], [e], [i], [o] a [u]
- b) Dlouhé – jsou vokály, jejichž délka se pohybuje v rozmezí 0,17 – 0,24 s - [á], [é], [í], [ó] a [ú]

Krátké a dlouhé samohlásky mají v českém jazyce distinktivní funkci (jejich záměnou dojde ke změně významu slova). Tuto funkci můžeme ilustrovat například na slovech maluji – malují, pata – pátá, atd.

Klasifikace podle zavřenosti a otevřenosti

„Samohlásky v češtině bývají označovány jako vokály středního stupně napjatosti.“⁴

Klasifikace podle přízvučnosti a nepřízvučnosti

Jak uvádí Romportl (1981, str. 50), v češtině se příliš neliší kvalita ani kvantita samohlásek v přízvučné a nepřízvučné slabice. V jiných jazycích toto rozdělení možné je, v českém jazyce ale nedochází k oslabování znělosti (redukci) vokálů v nepřízvučných slabikách, proto není klasifikace podle přízvučnosti a nepřízvučnosti v českém jazyce relevantní.

Třídění podle nosovosti

Nosové hlásky (nosovky) se v mnoha cizích jazycích objevují velmi často. Artikulace nosovek probíhá spuštěním měkkého patra a zapojením dutiny nosní do artikulace. „V češtině nejsou nosové vokály součástí základní zásoby hlásek, pouze mezi nosními souhláskami dochází někdy k slabšímu nebo silnějšímu nosnímu zabarvení vokálu...“⁵

Tabulka 1: Přehled českých vokálů

	přední	Střední	zadní
Vysoké	i		u
Středové		e	o
nízké		A	

Zdroj: MÜLLEROVÁ, Vendula. *Problémy nácviku výslovnosti při výuce češtiny jako cizího jazyka u německých mluvčích.*

https://theses.cz/id/wfns7q/downloadPraceContent_adipIdno_6438 (2.12.2018)

1.2.2 Diftongy českého jazyka

Diftongy, nazývané také dvojhlásky, jsou dva vokály spojené v jedné slabice. Vokál, který tvoří základ diftongu a zároveň základ slabiky je otevřenější, zatímco druhý, následující vokál je uzavřenější a neslabičný. V českém jazyce se vyskytuje pouze jeden diftong, a to

⁴ ROMPORTL, Milan. *Základy fonetiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 49

⁵ ROMPORTL, Milan. *Základy fonetiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 51

diftong klesavý, který se vyznačuje tím, že je jeho vrchol na počátku diftongu a následuje polovokál – uzavřenější samohláska.

Ve spisovné češtině se vyskytuje pouze diftong *ou*, který je typickým příkladem pevné dvojhlásky, v cizích slovech se vyskytují i diftongy *au* a *eu*.

1.2.3 Konsonanty českého jazyka

Konsonanty jsou hlásky vznikající za přítomnosti překážky ve výdechovém proudu, kterou musí výdechový proud překonat. Je pro ně charakteristický akustický šum a připojují se k samohláskám – jádro slabiky zpravidla netvoří, jen velmi výjimečně. Dle Romportla dělíme konsonanty následovně:

Třídění podle způsobu tvoření

Jak již bylo řečeno, konsonanty vznikají za přítomnosti překážky. Tato překážka může být buď úplná nebo částečná a podle formy této překážky také konsonanty dělíme.

- c) Souhlásky závěrové – nazývané také ražené nebo výbuchové dle způsobu uvolnění překážky. Jedná se o konsonanty [p], [t], [tʰ], [k], [b], [d], [dʰ], [g], [m], [n] a [ŋ]
- d) Souhlásky polozávěrové – nejčastěji se jedná o afrikáty - [c] a [č]
- e) Souhlásky úžinové – označované také jako třené (dle způsobu vzniku šumu)
 - Vlastní úžinové souhlásky - [f], [v], [s], [z], [š], [ž], [j], [x] (=ch) a [h]
 - Bokové souhlásky – laterály - [l]
 - Kmitavé souhlásky – nazývané taktéž vibranty - [r] a [ř]

Třídění podle místa tvoření

Dle místa, kde se artikulace konsonantu odehrává, lze konsonanty dělit následovně:

- f) Souhlásky retné – nazývané taktéž labiály, vznikají vytvořením překážky za pomoci rtů. Labiály dále dělíme na:
 - Obouretné (labiály) – překážka výdechovému proudu vzniká za pomoci obou rtů - [p], [b] a [m]
 - Retozubé (labiodentály) – souhlásky vznikají za spolupráce horních zubů a spodního rtu - [f] a [v]
- g) Souhlásky zubodásňové (alveodentály) – tyto souhlásky vznikají za pomoci špičky jazyka proti horním zubům a dásňovému výstupku (alveolám). V českém jazyce mezi ně patří souhlásky [t], [d], [n], [s], [z], [c], [l], [r], [ř], [š], [ž] a [č]

- h) Souhlásky předopatrové (palatály) – jejich artikulace je tvořena hřbetem jazyka proti tvrdému patru a akusticky se označují jako měkké. Patří sem souhlásky [tʰ], [dʰ], [ɲ] a [j]
- i) Souhlásky zadopatrové (veláry) – výslovnost je umožněna zadní částí hřbetu jazyka která se opírá o měkké patro - [k], [g] a [x] (=ch)
- j) Souhlásky čípkové – označované také jako uvuláry. Jak již jejich název napovídá, hlavní artikulační funkci má při výslovnosti čípek (uvula), ke kterému se přiblíží zadní část hřbetu jazyka. V češtině se vyskytuje jen jako varianta fonému *r* – tzv. „ráčkování“
- k) Souhlásky hrdelní – vytvářejí se okolo kořene jazyka proti zadní hrdelní stěně. V evropských jazycích obvykle nejsou zastoupeny.
- l) Souhlásky hrtanové (laryngály) – artikulačním místem je hrtan, kde tyto hlásky vznikají díky hlasívkám. Takto vyslovujeme [h] a tzv. ráz

Třídění podle nosovosti

„Při artikulaci většiny souhlásek je měkké patro zdviženo a uzavírá výdechovému proudu průchod z dutiny hrdelní do dutiny nosní. Jen při několika souhláskách sonorních (nosních) se měkké patro spouští a průchod do nosní dutiny je otevřen. Nosní dutina se účastní vytváření akustické podoby hlásek.“⁶ Podle této vlastnosti dělíme hlásky na:

- a) Nosní (nasální) souhlásky – nosní dutina je při jejich artikulaci plně zapojena - [m], [n], [ɲ] a [ŋ]
- b) Ústní (orální) souhlásky – patří mezi ně všechny ostatní souhlásky a jejich artikulace probíhá bez zapojení nosní dutiny

Třídění podle znělosti

Konsonanty dále dělíme podle účasti hlasivek na produkci hlásek, a to následovně:

- a) Znělé konsonanty – hlasivky jsou zapojeny do produkce souhlásky - [b], [v], [z], [ž], [d], [dz], [dž], [g], [ř], [r], [l], [j], [m], [n], [ŋ] a [h]
- b) Neznělé konsonanty – jsou tvořeny pouze šumem, hlasivky vznik souhlásky nedoprovází - [p], [f], [s], [š], [t], [c], [č], [tʰ], [k], [x] (=ch)

⁶ ROMPORTL, Milan. *Základy fonetiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 68

Třídění podle artikulačního orgánu

Artikulační ústrojí můžeme dle Palkové (1994, str. 62-65) následovně. Podle artikulačního orgánu, který se na výslovnosti podílí nejvíce, dělíme také konsonanty.

- c) Rty – jedná se o orgány, které ohraničují otvor dutiny ústní a mohou vykonávat širokou škálu pohybů. Vedle zaokrouhlených a nezaokrouhlených hlásek (viz 1.2.3.2 Třídění podle místa tvoření) se pomocí rtů tvoří souhlásky retné, které dále dělíme na souhlásky
- Obouretné (bilabiální) - [b], [p] a [m]
 - Retozubné (labiodentální) - [v] a [f]
- d) Zuby – jsou pasivním orgánem, který pomáhá při artikulaci rtům a hrotu jazyka. Hlásky vyslovované za pomoci zubů nazýváme zubnými (dentálními), dle aktivního orgánu, který zuby využívá je pak dělíme na
- Retozubné – viz výše
 - Zubné – tvořené za pomoci hrotu jazyka a zubů - [t], [d], [n], [s], [z], [c], [r], [l], [dz] a [dž]
- e) Dásňový výstupek – je součástí horní čelisti, nachází se za kořeny horních řezáků. Hlásky zde tvořené nazýváme dásňové (alveolární) a patří mezi ně hlásky [š], [ž] a [č]
- f) Tvrdé patro – navazuje na dásňové výstupky a tvoří strop ústní dutiny, mírně vyklenutý vzhůru. Hlásky, které se tvoří v oblasti tvrdého patra nazýváme tvrdopatrovými (palatálními) a jsou to například hlásky [tʰ], [dʰ], [ŋ] a [j]
- g) Měkké patro – je tvořeno svaly a navazuje na tvrdé patro, přičemž tvoří zadní část stropu ústní dutiny. Při jeho poklesu prochází výdechový proud nosní dutinou a tvoří se tak nazály. V klidové poloze měkkého patra ovšem výdechový proud prochází dutinou ústní a při artikulaci měkkého patra a zadní části hřbetu jazyka vznikají hlásky měkkopatrové (velární) - [k], [g], [x]=ch a hláska x - [ks]
- h) Čípek – „je měkký výběžek zbytnělé sliznice zakončující měkké patro“⁷, který sám o sobě pohyblivý není a jen následuje pohyby měkkého patra. Hlásky zde artikulované se nazývají čípkové (uvulární) a příkladem je varianta zadního r, známá též jako „ráčkování“.

⁷ PALKOVÁ, Zdena. *Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky oboru*. Praha: Karolinum, 1994. s. 64

Obrázek 1: Přehled konsonantů českého jazyka

konzonantické segmenty v češtině	bilabiální	labio-dentální	alveolární	post-alveolární	palatální	velární	uvulární	glotální
explozivny	p b		t d		c ɟ	k g		ʔ
frikativy		f v	s z	ʃ ʒ		x ɣ		ɦ
afrikáty			tʃ dʒ	tʃ̥ dʒ̥				
nazály	m	ɱ	n		ɲ	ŋ		
vibranty			r r̥	ʀ ʀ̥ ⁸				
aproximanty					j			
laterály			l					

Převzato z MACHAČ, 2008

1.2.4 Vokály německého jazyka

Jak již bylo řečeno, německý vokalický systém je bohatší než český a obsahuje různé, zvukově odlišné, prvky, jež se artikulačně liší především polohou jazyka a rtů.

Pro tuto práci bylo zvoleno dělení uváděné Marouškovou a Schmidtem (2005, str. neuvedena). Tito autoři dělí německé vokály dle následujících kritérií:

i) Podle horizontálního posunu jazyka:

- přední vokály: [i:], [ɪ], [y:], [ʏ], [e:], [ɛ], [ɛ:], [ø:], [œ]
- střední vokály: [a], [ä], [ə], [ɐ]
- zadní vokály: [ü], [ʊ], [o:], [ɔ]

j) Podle vertikálního posunu jazyka:

- vysoké vokály: [i], [ɪ], [y], [ʏ], [u], [ʊ]
- středové vokály: [e], [ɛ], [ɛ:], [ə], [o], [ɔ], [ø], [œ]
- nízké vokály: [a], [a:]

k) Podle zaokrouhlení rtů

- zaokrouhlené vokály: [ø], [y], [ʏ], [ʊ], [œ], [ɔ], [u], [o]
- nezaokrouhlené vokály: [i], [ɪ], [e], [ɛ], [ɛ:], [ɐ], [ə]

l) Podle kvantity

- krátké vokály: [i], [ɪ], [y], [ʏ], [u], [ʊ]
- polodlouhé vokály: [a], [a:]
- dlouhé vokály: [e], [ɛ], [ɛ:], [ə], [o], [ɔ], [ø], [œ]

m) Podle stupně napjatosti

- otevřené vokály: [ɪ], [ʏ], [ɛ], [œ], [ɔ], [ʊ]
- zavřené vokály: [i:], [y:], [e:], [ø:], [u:], [o:]

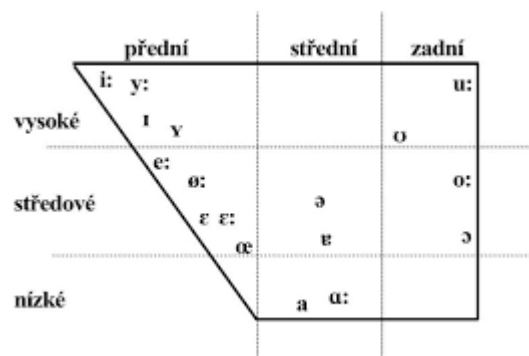
n) Podle přízvučnosti

- přízvučné vokály - [a:], [a], [e:], [ɛ], [i:], [ɪ], [o:], [ɔ], [u:], [ʊ], [ɛ:], [ɛ], [ø:], [œ], [y:] a [ʏ]
- nepřízvučné vokály - [e], [i], [o], [u], [y] a [ø]

o) Podle účasti rezonance dutiny nosní

- ústní vokály - [e], [e:], [ɛ], [ɛ:], [i], [i:], [ɪ], [o], [o:], [ɔ], [ø:], [ø], [œ], [u], [u:], [ʊ], [a:], [a], [y:], [y], a [ʏ]
- nosové vokály - [ã], [ã:]

Obrázek 2: Přehled vokálů německého jazyka

Zdroj: MACHAČ, Pavel: *Výslovnost němčiny: poznámky z teorie a cvičení*. 2., přepracované vydání. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1568-4, str. 19

1.2.5 Diftongy německého jazyka

Jako diftongy se označují takové základy slabik, které se skládají ze dvou vokálů a které se z auditivního hlediska vyznačují měnící se vokalickou kvalitou – mají tzv. klouzavý charakter. Tato vlastnost je výrazně odlišuje od jednoduchých vokálů, jejichž vokalická kvalita se nemění. Diftongy se vždy skládají ze dvou vokálů, přičemž první samohláska nese přízvuk a druhá se vyslovuje redukovane.

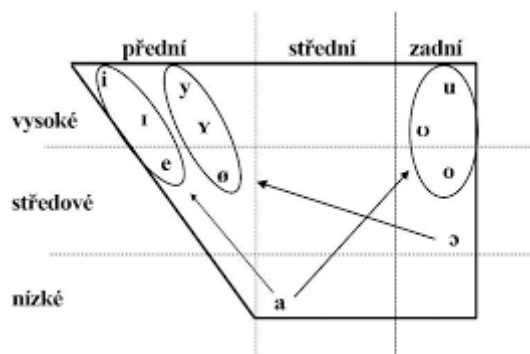
V německém jazyce rozlišujeme následující tři diftongy:

- a) Diftong [ai] – tento diftong se v německém jazyce vyskytuje nejčastěji, jak uvádí Pompino – Marschall, v 75 %. Výslovnost tohoto diftongu reprezentuje grafémy *ei*, *ai*, *ey*, *ay* a *eih* a při výslovnosti vycházíme z krátkého *a* do pozice krátkého *i*.

V českém jazyce tento diftong nenajdeme, výslovnostně se ale blíží spojení samohlásky a souhlásky *aj*, z toho důvodu je diftong [ai] českými mluvčími často vyslovován chybně, protože vokál [i] nemůže být substituován konsonantem [j]

- b) Diftong [au] – je druhý nejčastěji vyskytující se německý diftong a reprezentuje grafémy *au*, *auh*, *ou* a *ow*, přičemž poslední dva jmenované grafémy se vyskytují zejména v cizích slovech. Artikulace vychází od krátkého *a* do pozice uzavřeného vokálu *o*. Tento diftong se vyskytuje i v jazyce českém, proto dělá jeho výslovnost českým mluvčím nejmenší problémy. Výslovnostní rozdíl zde ale přeci jen je – v češtině jsou spolu vokály v diftongu pevně spojeny, v němčině mají více klouzavý charakter.
- c) Diftong [ɔy] – tento diftong reprezentuje grafémy *äu* a *eu*, dále pak *oi* a *oy*. Při výslovnosti vycházíme z krátkého otevřeného *o* k uzavřenému *ø*. Důležitou vlastností tohoto diftongu je zaokrouhlenost, která dělá českým mluvčím často problémy a mají tendenci tento diftong vyslovovat jako *oj*.

Obrázek 3: Přehled diftongů německého jazyka

Zdroj: MACHAČ, Pavel: *Výslovnost němčiny: poznámky z teorie a cvičení. 2.*, přepracované vydání. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1568-4, str. 23

1.2.6 Konsonanty německého jazyka

Při výslovnosti konsonantů dochází k charakteristickému šumu. „*Cílem artikulace při souhláskách je vytvořit mluvidly překážku výdechovému proudu. Třením o tuto překážku nebo při jejím zrušení pak vzniká u šumových (vlastních) konsonantů charakteristický šum ...*“⁸

Následující rozdělení a klasifikace konsonantů vychází z dělení uváděného Marouškovou a Schmidtem (2005, strana neuvedena).

⁸ ROMPORTL, Milan. *Základy fonetiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 63

Dělení konsonantů podle způsobu artikulace

Způsob artikulace konsonantů je určován překážkou a způsobem, kterým se postaví do cesty výdechovému proudu. Dle toho rozlišujeme následující druhy konsonantů:

- a) Závěrové konsonanty – taktéž nazývané ražené, kdy mluvidla utvoří závěr neboli plnou překážku, která je rozražena výdechovým proudem. Jedná se o konsonanty [p], [t], [k], [b], [d], [g], [m], [n], [ŋ]
- b) Úžinové konsonanty – tzv. „třené“ konsonanty. Během výslovnosti mluvidla vytvoří úžinu neboli částečnou překážku, o jejíž stěny se tře výdechový proud, což má za následek vznik třecího šumu. Dále je lze rozdělit na konsonanty
 - Vlastní úžinové – výdechový proud vychází zhruba v ose dutiny ústní – [f], [s], [v], [z], [ç], [x]
 - Bokové – znělý výdechový proud prochází okolo překážky – jazyka po obou stranách. Jedná se hlavně o laterály, v našem případě [l]
 - Kmitavé – neboli vibranty - [ʁ]
- c) Polozávěrové konsonanty – zvané taktéž afrikáty, jejichž artikulace se vyznačuje velice krátkým trváním závěru a výslovnost přechází v úžinu, kterou zpravidla tvoří tentýž artikulační orgán - [pf], [ts], [tʃ]

Dělení konsonantů podle místa artikulace

Místem artikulace rozumíme místo či prostor, ve kterém dochází k realizaci konsonantu. Dle toho rozlišujeme následující skupiny konsonantů:

- a) Retné konsonanty – nazývané také labiály, jsou konsonanty, které jsou tvořeny artikulací rtů. Retné konsonanty dále dělíme na:
 - Retoretné konsonanty – konsonanty, jejichž překážka je tvořena činností obou rtů. Nazývají se taktéž bilabiály a řadí se mezi ně souhlásky [p], [b] a [m]
 - Retozubné konsonanty – neboli labiodentály, při jejichž artikulaci se zuby částečně dotýkají spodního rtu. Jedná se o konsonanty [f] a [v]
- b) Zubodásňové konsonanty – při artikulaci se špička jazyka opře o dásňový výstupek nad horními zuby. Zubodásňové konsonanty se označují taktéž jako alveodentály a patří mezi ně [t], [d], [l], [n], [r], [ʀ], [z], [s], [ts], [ʃ], [tʃ], [ʒ] a [dʒ]
- c) Předopatrové konsonanty – označované taktéž jako palatály. Jsou tvořeny hřbetem jazyka, který se opře proti tvrdému patru - [ç], [j]

- d) Zadopatrové konsonanty – taktéž známé jako veláry, tvoří je zadní část hřbetu jazyka, opřená proti měkkému patru - [k], [g], [ŋ], [x]
- e) Čípkové konsonanty – taktéž nazývány uvuláry. Vznikají spoluprací zadní části hřbetu jazyka a uvuly neboli čípku. Do této skupiny řadíme i hrtanové konsonanty (laryngály) - [ʔ] a [h]

Dělení konsonantů podle účasti dutiny nosní na artikulaci

Některé konsonanty vznikají tak, že při artikulaci měkké patro poklesne, čímž dojde k zapojení dutiny nosní do artikulačního procesu. Podle toho dělíme konsonanty následovně:

- a) Nosní konsonanty – neboli nazály, nosní dutina se zapojuje do artikulace, přičemž průchod dutinou ústní je blokován. Do této skupiny patří [ŋ], [m], [n]
- b) Ústní konsonanty – výdechový proud prochází dutinou ústní, dutina nosní se o artikulaci nezapojuje. Jedná se o všechny ostatní konsonanty.

Dělení konsonantů podle napjatosti

Napjatost je rozdíl v síle, intenzitě a svalové činnosti hlasivek. Tento rozdíl si nejlépe uvědomíme při šeptání, během kterého nedochází k činnosti hlasivek, přesto je však možné rozlišit znělé a neznělé souhlásky. Dle této vlastnosti se konsonanty dají dělit následovně:

- a) Napjaté konsonanty – zvané taktéž fortisové konsonanty - [p], [t], [k], [s], [f]
- b) Nenapjaté konsonanty – tzv. lenisové - [b], [d], [g], [z], [v]

Dělení konsonantů podle znělosti

„Při tvoření některých šumových konsonantů jsou hlasivky od sebe oddáleny podobně jako při volném dýchání a propouštějí výdechový proud, aniž vytvářejí hlas. Jiné šumové konsonanty a sonóry jsou po celou dobu artikulace doprovázeny hlasem, který je – zejména u sonór – tvořen podobně, jako při artikulaci samohlásek. Souhlásky první skupiny nazýváme neznělé, druhé pak znělé.“⁹

- a) Znělé konsonanty - [b], [d], [g], [z], [v]
- b) Neznělé konsonanty - [p], [t], [k], [s], [f]

Dělení konsonantů podle přítomnosti aspirace

Termínem aspirace označujeme šum, který doprovází explozi u ražených konsonantů. Dle tohoto jevu rozlišujeme:

- a) Aspirované konsonanty – přidechované - [p], [t], [k], pouze v některých pozicích

⁹ ROMPORTL, Milan. *Základy fonetiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 69

b) Neaspirované konsonanty – všechny ostatní konsonanty

Tabulka 2: Přehled německých konsonantů

Místo artikulace			Způsob artikulace
Obouretné	p	b, m	Závěrové
Retozubné	f	v	Úžinové
Dásňové přední	t s ts	d, n z r l	Závěrové Úžinové Polozávěrové (afrikáty) Kmitavé (vibranty) Úžinové bokové (laterální)
Dásňové zadní	tʃ ʃ	ʒ	Polozávěrové (afrikáty) Úžinové
Tvrđopatrové	ç (v češtině tʰ)	j (v češtině dʰ, ň)	Úžinové Závěrové
Měkkopatrové	k x	g, ŋ třené r	Závěrové Úžinové
Čípkové		R	Kmitavé (vibranty)
Hrtanové	ráz	h	Závěrové Úžinové

Zdroj: MAROUŠKOVÁ, Marie, SCHMIDT, Marek: *Jak správně vyslovovat němčinu: Příručka německé výslovnosti pro české učitele němčiny: studijní opora pro kombinované studium učitelství německého jazyka*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7044-671-4, str. neuvedena

1.3 Porovnání hláskových systémů českého a německého jazyka

Každý jazyk má svou specifickou artikulační bázi. Artikulační bázi se nazývá soubor specifických rysů, podle kterých se tvoří hlásky a patří do nich postavení mluvidel v klidovém stavu a při mluvení. „*Artikulační báze určitého jazyka určuje nejen komplex mluvních pohybů nutných k vytvoření hlásky, ale i soubor doplňujících artikulačních pohybů, jež charakter hlásek a jejich seskupení dokresluje.*“¹⁰

V německém jazyce je slovní přízvuk o mnoho silnější než v jazyce českém. Tato skutečnost je následkem faktu, že v německém jazyce je svalové napětí řečových orgánů při produkci hlásek velké a výdechový proud má tendenci kolísat. To má za následek i redukci nepřízvučných německých vokálů, napětí a příděch konsonantů, tvrdší hlasový začátek, a i napjatou výslovnost dlouhých zavřených vokálů. V němčině se také častěji uplatňuje labializace a činnost rtů. Naopak hlasivky se v němčině na produkci hlásek podílejí méně často než v češtině, v konečném důsledku jsou české znělé konsonanty často více znělé než v němčině.

Při nedodržování specifík artikulační báze jazyka vzniká cizí přízvuk. Ne jinak je tomu v případě českého a německého jazyka, kdy se od sebe artikulační báze těchto jazyků poměrně výrazně liší. Čeští mluvčí jsou logicky naučeni ve svém jazyce vyslovovat jisté hlásky určitým způsobem a často se stává, že tyto výslovnostní stereotypy přenášejí do německého jazyka, čímž vznikají výslovnostní chyby. Z toho důvodu je velmi důležité, aby se mluvčí, chce-li se co nejvíce přiblížit výslovnosti rodilého německého mluvčího, co nejvíce přiblížil německé artikulační bázi. Základem je pak povědomí o rozdílech v těchto bázích.

Základní rozdíl ve výslovnosti českého a německého jazyka spočívá v odlišném přízvuku. Německý jazyk se charakterem svého přízvuku, který je silnější než v jazyce českém, řadí mezi jazyky, ve kterých přízvuk formuje celkovou podobu mluveného jazyka. Oproti tomu český jazyk patří k jazykům, ve kterých přízvuk nehraje tak významnou roli jako v jiných jazycích.

Kromě síly přízvuku rozlišujeme i další výslovnostní jevy, které se v českém a německém jazyce liší. redukce nepřízvučných slabik, kdy v češtině nejsou nepřízvučné slabiky nikdy redukovány, kdežto v němčině k této redukci dochází velmi často. Dále se jedná o umístění přízvuku. V češtině leží přízvuk vždy na první slabice slova, v jazyce německém se přízvuk nachází na kmenové slabice. Tento jev je spojen s významem slov. Přízvuk má v němčině, na

¹⁰ Fonetika a fonologie: <https://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js08/fonetika/ucebnice/ch05.html> (25.11.2018)

rozdíl od češtiny, distinktivní funkci, takže může rozlišovat význam slov (např. **August** (křestní jméno) x **August** (srpen)).

Z těchto důvodů je velice důležité dbát již od začátku výuky němčiny na správnou výslovnost slov v mluveném projevu.

1.3.1 Porovnání vokálů českého a německého jazyka

Nejvýraznější rozdíl českého a německého vokálního systému je patrný v počtu samohlásek. Zatímco v českém jazyce je podle klasifikace Klimeše (1983, s. 19) deset vokálů, které se dělí na krátké, trvající 0,08 – 0,12 sekund (*a, e, i, o, u*), a dlouhé, jejichž doba trvání se pohybuje mezi 0,17 a 0,24 sekundami (*á, é, í, ó, ú*), v německém jazyce rozlišujeme dvacet tři vokálů. Tento výrazný rozdíl v počtu vokálů je způsobem rozdílnou kvalitou jednotlivých německých samohlásek.

Zatímco v německém jazyce se samohlásky dají dělit podle napjatosti na napjaté a nenapjaté, v jazyce českém bychom toto dělení hledali marně. V němčině se dle tohoto kritéria vyskytuje dvanáct zavřených (napjatých) vokálů [e, e:, ö, ö:, i, i:, y, y:, o, o:, u, u:] a jedenáct otevřených (nenapjatých) vokálů [a, a:, ə, ə, ε, ε:, œ, ɪ, ʏ, ɔ, ʊ]. Tyto rozdíly v otevřenosti a zavřenosti německých vokálů se promítají i do mezinárodní fonetické abecedy (IPA), kde pro každý zavřený vokál existuje jiný znak než pro vokál otevřený. V českém jazyce se toto nahrazuje grafémy.

V němčině se nabízí nápadná souvislost mezi kvantitou a kvalitou vokálů – většina dlouhých vokálů je zároveň zavřená, většina krátkých naopak otevřená. Délka vokálů se v němčině odvozuje podle morfologických pravidel, zatímco v češtině je délka vokálu značena diakritickým znaménkem – čárkou nad daným vokálem. Tato indikace je samozřejmě jednodušší a na rozdíl od učení se němčiny jako cizího jazyka, s sebou nepřináší tolik komplikací.

Velmi významným rozdílem mezi českými a německými vokály jsou vokály labializované. Graficky se tyto vokály značí pomocí přehlásky a vyskytují se jen v němčině. Jedná se o vokály [ø:], [y:], [ʏ], [œ]. Vokál *ä* se mezi labializované samohlásky, i když je přehlasovaný, neřadí, jelikož není labializovaný. Při artikulaci těchto hlásek je u českých mluvčích, kteří ve svém rodném jazyce zaokrouhlených hlásek neuvžívají, třeba velmi dbát na správnou výslovnost, která se dosáhne správným zaokrouhlením rtů. To je pro výslovnost těchto vokálů typické a nezbytné, aby nedocházelo k záměnám labializovaných vokálů za nelabializované.

Větší napětí mluvidel má v němčině za následek i silnější slovní přízvuk. Z toho důvodu je více energie z výdechového proudu využito k vytvoření hlásek v přízvučných slabikách a naopak v těch nepřízvučných dochází k redukci vokálů. V nepřízvučných slabikách jsou vždy redukované vokály *e* [ə] a vokalické *r* [ɐ] a tím pádem jsou bez přízvuku. V českém jazyce se tyto vokály nevyskytují, proto dělají českým mluvčím často problémy při výslovnosti. Zatímco redukované *e* [ə] je českými mluvčími často vyslovováno jako české otevřené *e*, vokalické *r* [ɐ] je občas chybně vyslovováno jako české *r*. Při špatné výslovnosti může dojít k záměně za jiné vokály, což může být příčinou vzniku nedorozumění mezi jednotlivými mluvčími.

Další skupinou vokálů, které jsou pro české mluvčí z hlediska výslovnosti náročnější, jsou německé diftongy. Jak již bylo řečeno, vyskytuje se v českém jazyce diftong [ou] a v cizích slovech i diftongy [au] a [eu]. Oproti tomu v němčině se vyskytují diftongy [ai], [aʊ] a [ɔy], ze kterých diftongy [ai] a [ɔy] v češtině neexistují. To s sebou nese problém ve výslovnosti pro české mluvčí. Časté problémy dělají v přechodu mezi první a druhou samohláskou diftongu – v němčině mají diftongy klouzavý charakter, což znamená, že přechod mezi samohláskami nesmí být znatelný a jejich výslovnost musí být klouzavá. Zároveň se v diftongu [ɔy] musí dbát na řádnou zaokrouhlenost vokálu [ɔ] a na to, aby hláska [y] nebyla zaměněna za českým mluvčím více známý konsonant *j*.

1.3.2 Porovnání konsonantů českého a německého jazyka

V některých případech jsou české konsonanty shodné s těmi německými – například závěrové fonémy [b], [d], [g], [p], [t], [k] a [ʔ]. Tyto souhlásky se jak v českém, tak i v německém jazyce dělí na znělé - [b], [d], [g] a neznělé - [p], [t], [k] a [ʔ]. Hlavním rozdílem mezi těmito hláskovými skupinami je v němčině napětí – zatímco znělé konsonanty [b], [d], [g] jsou nenapjaté, neznělé konsonanty [p], [t], [k] a [ʔ] jsou napjaté. Z tohoto důvodu jsou neznělé konsonanty přídechové, jelikož přídech vzniká jako vedlejší produkt při správně napjaté výslovnosti kvůli velkému svalovému napětí. Při nácviku těchto konsonantů, které se na první pohled můžou zdát shodné s těmi českými, je velmi důležité dbát i na nácvik správného přídechu.

Co se týče nosních konsonantů, existují v němčině tři - [m], [n] a [ŋ]. V českém jazyce existují všechny tři tyto konsonanty také, ovšem vyskytují se v jiných pozicích. Například foném [ŋ], který je variantou fonému [n], se v českém jazyce vyskytuje výhradně při spojení konsonantů *nk* a při spojení konsonantů *ng* v cizích slovech. V německém jazyce ovšem existuje mnohem více pozic, kde se foném [ŋ] může vyskytovat a samozřejmě existuje i více pozic, ve kterých může výslovnost tohoto konsonantu činit českým mluvčím potíže. Jedná se

například o pozici [ŋ] mezi dvěma vokály (*lange*) nebo na konci slova (*jung*). S tímto konsonantem se spojuje i významově rozlišující (distinktivní) funkce – například záměnou konsonantu [ŋ] za konsonant [n] můžeme docílit úplné změny významu. Třeba u slov *singen* [ˈziŋən], znamenající *zpívat* a *sinnen* [ˈzɪnən], které znamená *přemýšlet*. Tento rozdíl jasně demonstruje, jak je důležité dbát na správnou výslovnost všech hlásek ve slově, aby nedošlo ke změně významu. I záměna jen jediné hlásky ve slově může mít za následek nepochopení ze strany posluchače.

Podstatným rozdílem v počtu a způsobu výslovnosti českých a německých konsonantů je také případ výslovnosti hlásky *ch*. V češtině existuje jen jedna jeho varianta, a to [x]. Podle místa artikulace se jedná o velární (měkkopatrovou) souhlásku, podle způsobu artikulace pak o úžinový konsonant. V němčině ovšem pro samohlásku *ch* existují dvě varianty výslovnosti, tedy dva alofony. Prvním z nich je alofon „*Ach-Laut*“, například ve slově *Buch* [ˈbu:x] (*kniha*), kdy se jedná o velární úžinový konsonant, vyslovovaný v oblasti měkkého patra přiblížením zadní části hřbetu jazyka k měkkému patru. Oproti tomu „*Ich-Laut*“ je palatální hláska (vyslovovaná v oblasti středního tvrdého patra), například ve slově *möglich* [ˈmø:kliç] (*možný*). Pro použití „*Ich-Laut*“ a „*Ach-Laut*“ existují jasná pravidla, jedná se o foném, který je závislý na svém hláskovém okolí. Zatímco „*Ach-Laut*“ vyslovujeme zásadně jen po hláskách *a*, *o*, *u*, *au*, „*Ich-Laut*“ vyslovujeme ve všech ostatních případech. V českém jazyce tyto varianty vůbec nerozlišujeme, je proto důležité, aby si čeští mluvčí pro správnou výslovnost těchto dvou hlásek osvojili pravidla pro výslovnost a v praxi se jimi řídili.

Podstatný výslovnostní rozdíl existuje také ve výslovnosti konsonantu *h*. Zatímco v českém jazyce se foném [h] vyslovuje zněle, v německém jazyce objevíme jen jeho neznělou variantu. V německém jazyce se dále objevuje tzv. „*Dehnungs-H*“, neboli prodlužující *h*. Tento jev nastává v případě, když se ve slově před konsonantem [h] objeví vokál. V takovém případě hlásku [h] vůbec nevyslovujeme, namísto toho se při artikulaci prodlouží doba trvání předcházející samohlásky. Tento jev se v češtině vůbec nevyskytuje, proto je při učení se výslovnosti třeba dbát i na existenci tohoto jevu a používat ho v praxi.

2. Analýza slovní zásoby vybraných konverzačních témat

Praktická část této práce se zabývá konkrétními případy z konverzačních okruhů vybraného učebnicového souboru a teoretickou analýzou možných výslovnostních chyb. Pro analýzu byla vybrána středoškolská učebnice *Beste Freunde – Němčina pro základní školy a víceletá gymnázia*, a sice její druhý díl, který se zaměřuje na žáky s úrovní německého jazyka na úrovni pokročilejší A1. Tato učebnice byla pro analýzu zvolena, jelikož se jedná o novou a moderní učebnici, která je postupně využívána stále větším množstvím základních i středních škol, čímž pádem bude pro školy a vyučující, kteří ve své výuce tuto učebnici používají, tato výslovnostní pomůcka praktická a použitelná i do budoucna. Druhý díl této učebnice byl zvolen proto, že obsahuje často vyučovaná témata a také proto, že u žáků, kteří mají znalost německého jazyka na úrovni A2, se dá předpokládat větší koncentrace výslovnostních chyb než u pokročilejších žáků.

Zvolený učebnicový soubor *Beste Freunde* je rozdělen do devíti kapitol, které jsou zároveň organizovány do čtyř modulů a číselně navazují na předchozí díly učebnice:

- Nico sammelt Schiffe
- Mein Fuß tut weh!
- Treffpunkt: Spiegelstraße 12
- Kati kommt nächsten Freitag
- Das T-shirt gefällt mir
- Das Konzert hat Spaß gemacht!
- Vor dem Essen schauen wir das Fahrrad an
- Schöne Ferien!
- Lukas hat Geburtstag

Analýza se bude postupně věnovat všem těmto konverzačním tématům, respektive slovům obsahující problematické jevy, které se v konverzačních tématech vyskytují. Slova budou analyzována analogicky, dle jejich výskytu v jednotlivých kapitolách. Analyzována budou primárně slova, která se v učebnici objevují nově a jsou určena k naučení se. Analýza bude probíhat jen v segmentální rovině s určením polohy přízvuku v daném slově. Jako výchozí výslovnost je použita výslovnostní kodifikace dle Dudena, 1990.

2.1 Kritéria pro vyhledávání problematických jevů

Pro způsob vyhledávání a analýzu problematických jevů byl pro tuto práci zvolen seznam jevů, které často dělají českým mluvčím při výslovnosti němčiny problémy, podle Marouškové, která tyto jevy popisuje následovně:

*„Jedním ze způsobů, jak dospět k odhalení potíží které mají čeští žáci při výslovnosti němčiny, je konfrontační porovnání češtiny jako jazyka výchozího a němčiny jako jazyka cílového.“*¹¹ Maroušková a Schmidt dále zmiňují tzv. kontrastivní lingvistiku, která má přímo za úkol předvídat obtíže, které budou mít žáci s určitých výchozím jazykem (v našem případě čeština) při učení určitému cílovému jazyku (v našem případě němčina). Kontrastivní lingvistika přitom vychází z předpokladu, že jevy cílového jazyka, které se ve výchozím jazyce neobjevují, budou pro žáky zdrojem obtíží.

Jak již bylo naznačeno v teoretické části, fonologické systémy českého a německého jazyka se od sebe navzájem liší. Jejich srovnáním můžeme dospět ke zjištění, které německé fonémy v českém fonologickém systému obsaženy nejsou a budou proto pro českého mluvčího těžší, co se týče výslovnosti.

2.1.1 Fonologické systémy vokálů v německém a českém jazyce

Pro to, abychom zjistili, které vokály budou pro české mluvčí problematické, musíme srovnat český a německý fonologický systém samohlásek.

¹¹ MAROÚŠKOVÁ, Marie, SCHMIDT, Marek: *Jak správně vyslovovat němčinu: Příručka německé výslovnosti pro české učitele němčiny: studijní opora pro kombinované studium učitelství německého jazyka*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7044-671-4, str. neuvedena

Tabulka 3: Fonologický systém německých samohlásek

	Krátké samohlásky	Dlouhé samohlásky
Přízvučné	ɪ, ʏ, ʊ ɛ, œ, o a	i:, y:, u: e:, ø:, o: ɛ: a:
Nepřízvučné	ə	
Dvojhlásky		oy ai, au

Zdroj: MAROUŠKOVÁ, Marie, SCHMIDT, Marek: *Jak správně vyslovovat němčinu: Příručka německé výslovnosti pro české učitele němčiny: studijní opora pro kombinované studium učitelství německého jazyka*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7044-671-4, str. neuvedena

Tabulka 4: Fonologický systém českých samohlásek

	Krátké samohlásky	Dlouhé samohlásky
Přízvučné	ɪ, ʊ ɛ, o a	i:, u: ɛ:, o: a:
Nepřízvučné		
Dvojhlásky		au

Zdroj: MAROUŠKOVÁ, Marie, SCHMIDT, Marek: *Jak správně vyslovovat němčinu: Příručka německé výslovnosti pro české učitele němčiny: studijní opora pro kombinované studium učitelství německého jazyka*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7044-671-4, str. neuvedena

Z této konfrontace můžeme vyvodit, že pro českého mluvčího budou v němčině obtížné zejména tyto samohláskové fonémy:

- Zaokrouhlené neboli labializované fonémy [ʏ], [œ], [ø:], [y:], které v češtině neexistují. Čeští mluvčí mají tendenci tyto labializované vokály nahrazovat nelabializovanými formami, zejména samohláskami *i* a *e*.
- Německé dlouhé samohlásky se od těch krátkých liší nejen kvantitou (délkou trvání), ale i kvalitou (způsobem artikulace). Krátké samohlásky jsou v němčině nenapjaté a otevřené, oproti tomu dlouhé jsou, s výjimkou [a:] a [e:], nenapjaté a zavřené. V německém samohláskovém systému existují také dva alofony - [e:] a [ɛ:], jejichž fonologický rozdíl můžeme ilustrovat například na minimálních párech *Ehre* a *Ähre* nebo *Beeren* a *Bären*. V českém samohláskovém systému oproti tomu existují jen nenapjaté varianty vokálů – všechny krátké i dlouhé vokály jsou otevřené a nenapjaté. Rozdíl mezi krátkými a dlouhými samohláskami je tedy čistě kvantitativní, tj. délkou trvání. Z tohoto lze předpokládat, že český mluvčí bude všechny německé dlouhé vokály vyslovovat vesměs otevřeně a nenapjatě a tím pádem bude zanedbávat fonologický rozdíl mezi [e:] a [ɛ:] a taktéž bude špatně vyslovovat i ostatní německé dlouhé samohlásky, například u dlouhého zavřeného [o:].
- V německých nepřízvučných slabikách se velmi často vyskytuje foném [ə], který je českým mluvčím z jejich fonetického systému neznámý a tato redukce je pro české mluvčí neobvyklá, a tudíž i jeho výslovnost bude obtížná. Dá se očekávat, že český mluvčí bude tento foném substituovat neredukovanou samohláskou, například otevřeným [e].
- Co se týče německých diftongů (dvojhlásek), bude mít český mluvčí problém zejména s diftongy [aɪ] a [ɔy], jelikož tyto v českém fonologickém systému neexistují. Dá se předpokládat, že u diftongu [ɔy] budou mluvčí vyslovovat hlásku [y] spíše jako české [j], čímž vznikne nesprávná výslovnost, znějící spíše jako [oj]. Často se u tohoto diftongu zanedbává i jeho labializace. To samé platí i u diftongu [aɪ], který může být neprávň vyslovován jako [aj]. U dvojhlásky [aʊ] nepředpokládáme výslovnostní problémy, jelikož ho čeští mluvčí mohou bez problémů substituovat českým [au], které se v češtině vyskytuje převážně jen v cizích slovech.
- Již zmiňované výslovnostní obtíže redukovaného [ə] s sebou mohou nést i problémy ze suprasegmentální roviny, zejména pak přízvuku a intonace.

- Ohledně přízvuku existují v němčině a češtině poměrně výrazné rozdíly. Zatímco v češtině je přízvuk umístěn vždy na první slabice a jeho funkce je jen oddělování slov a slovních celků, v němčině je přízvuk morfologicky vázaný, tzn. není vždy na první slabice. Zároveň má schopnost rozlišovat význam slov (např. *wiederholen* – *opakovat*, *wiederholen* – *opět přinést*). Německý přízvuk se dále realizuje mnohem silněji než v českém jazyce. Kombinace všech těchto specifik přízvuku je jednou z obtíží výslovnosti němčiny u českých mluvčích.

2.1.2 Fonologické systémy konsonantů v německém a českém jazyce

Stejně jako u samohláskového fonologického systému, musíme provést konfrontaci českého a německého fonologického systému souhlásek, abychom zjistili, které souhlásky budou při výslovnosti dělat českým mluvčím problémy.

Tabulka 5: Fonologický systém německých souhlásek

m	m			ŋ	
b	d			g	
p	t			k	
v	z	(ʒ)	j		
f	s	ʃ	ç	x	h
pf	ts	tʃ			
	l			r	

Zdroj: MAROUŠKOVÁ, Marie, SCHMIDT, Marek: *Jak správně vyslovovat němčinu: Příručka německé výslovnosti pro české učitele němčiny: studijní opora pro kombinované studium učitelství německého jazyka*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7044-671-4, str. neuvedena

Tabulka 6: Fonologický systém německých souhlásek

m	n	(ň)			
b	d	(ď)		g	
p	t	(ť)		k	
v	z	ž	j		(h)
f	s	š		x	
	c	č			
l	r	(ř)			

Zdroj: MAROUŠKOVÁ, Marie, SCHMIDT, Marek: *Jak správně vyslovovat němčinu: Příručka německé výslovnosti pro české učitele němčiny: studijní opora pro kombinované studium učitelství německého jazyka*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7044-671-4, str. neuvedena

Z konfrontace českého a německého fonologického souhláskového systému můžeme vyvodit následující:

- V německém jazyce je hláska [ŋ] fonémem. Oproti tomu v češtině se tato hláska vyskytuje jen jako poziční varianta fonému *n* před souhláskou *k* (např. ve slovech *branka, maminka*) a v cizích slovech před souhláskou *g* (*angrešt, tango*). Z tohoto důvodu bude pro českého mluvčího obtížné v němčině tuto hlásku vyslovit i v pro něj nezvyklých pozicích. V německém jazyce se totiž foném [ŋ] vyslovuje například i mezi dvěma samohláskami (*lange, junge*) a na konci slov (*lang, jung*). Výslovnostní problémy naopak nepředpokládáme například ve slovech *Bank* nebo *danke*, jelikož v těchto pozicích jsou čeští mluvčí na hlásku [ŋ] zvyklí, a tudíž ji budou vyslovovat správně.
- Německá hláska [ç] je některými fonology považována za foném, jinými zase jen za poziční variantu. Faktem ovšem zůstává, že [ç] vyslovujeme:
 - po všech samohláskách kromě [a], [o], [u] a [au] (například ve slovech *ich, rechts, leicht, Tochter*)
 - po souhláskách [r], [l], [n] (například *Milch, durch*)
 - v příponě *-chen* (*Mädchen, Häuschen*)

- v koncovce *-ig* (*Honig, wichtig*)
- na počátku některých cizích slov (*Chemie, Chirurg*)

Protože tato hláska v českém jazyce neexistuje, dá se očekávat, že české mluvčí bude její výslovnost velmi složitá a často nahrazována českým [x].

- Důležitý rozdíl nacházíme taktéž ve fonému [h]. Ten je v českém jazyce fonémem znělým, v německém jazyce ovšem neznělým. Dá se tedy předpokládat, že vyslovení této hlásky neznělým způsobem bude českým mluvčím dělat problémy a často bude vyslovováno znělým způsobem. Německé [h] se vyslovuje jen na počátku slova nebo kmenové slabiky (*haben, aufhören*). Český mluvčí ovšem může inklinovat výslovnosti [h] i v jiných pozicích, například ve slovech *sehen* nebo *gehen*.
- Německé [pf], [ts] a [tʃ] chápou někteří fonologové jako jednoduché fonémy, častěji je však označováno za spojení dvou fonémů. V češtině se vyskytuje obdoba dvou těchto polozávěrových souhlásek - [tʃ] a [ts], známé a vyslovované jako *č* a *c*. Co však v češtině chybí, je foném [pf], jehož výslovnost je pro české mluvčí relativně obtížná. Zatímco němečtí mluvčí tuto hlásku vysloví spíše jako velmi silně přidechnuté *f*, čeští mluvčí mají často tendenci vyslovovat i němou hlásku *p*, což bývá zdrojem nesprávné výslovnosti.
- Nejdůležitější rozdíl mezi českými a německými konsonanty není úplně patrný z přehledových tabulek. Jedná se o rozdíl mezi párovými souhláskami (například *d – t*, *b – p*, *z – s*), jejichž rozdíl je v českém jazyce vytvářen znělostí, respektive neznělostí jednotlivých konsonantů. Naopak v jazyce německém je rozdíl mezi těmito párovými souhláskami dán primárně napjatostí, respektive nenapjatostí. Závěrové souhlásky *p*, *t* a *k* jsou k tomu navíc aspirované. K napjatosti až sekundárně přibývá rozdíl v znělosti či neznělosti. Z toho lze vyvodit, že českými mluvčími bude primárně uplatňován jen znělostní rozdíl a rozdíl v napjatosti bude vynechán. „Rozdíl mezi napjatými a nenapjatými souhláskami, spočívá ve větší či menší napjatosti artikulace, tj. síle, intenzitě svalové činnosti a síle výdechového proudu, což se projeví ve větší či menší síle šumu.“¹² Z toho vyplývá, že čeští mluvčí budou mít tendenci vyslovovat napjaté německé souhlásky nezněle, bez napjatosti a aspirace a zároveň budou nenapjaté souhlásky vyslovovat vždy plně zněle.

¹² MAROŮŠKOVÁ, Marie, SCHMIDT, Marek: *Jak správně vyslovovat němčinu: Příručka německé výslovnosti pro české učitele němčiny: studijní opora pro kombinované studium učitelství německého jazyka*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7044-671-4, str. neuvedena

Maroušková a Schmidt ve své publikaci jako problematický jev nezmiňuje laterál [l], který se v němčině vyslovuje velmi měkce a při jeho artikulaci se hrot jazyka opře o tvrdé patro větší plochou. České [l] se naopak vyslovuje tvrději, a to tak, že se hrot jazyka dotkne tvrdého patra jen velmi malou částí. Lze se domnívat, že Maroušková a Schmidt tento rozdíl vynechali záměrně, jelikož tento fonologický rozdíl nemá distinktivní funkci a jeho nesprávné vyslovení v němčině s sebou nenese zdroj nepochopení mezi mluvčími. Pro dosažení správné výslovnosti je ale potřeba, aby si žáci osvojili i výslovnost této hlásky a znalost bezchybné artikulace je pro žáky v každém případě přínosná. Proto během analýzy problematických hlásek budeme upozorňovat i na přítomnost laterálu v daném slově a dbát na jeho správnou artikulaci.

Jak dále Maroušková se Schmidtem uvádí, pouhá konfrontace jednotlivých fonémů by k analýze potenciálních výslovnostních chyb byl nedostatečná a je třeba konfrontovat i pravidla pro spojování jednotlivých fonémů. Pro tuto práci bude plně postačovat uvedení nejdůležitějších rozdílů ve spojování českých a německých fonémů, tak, jak ho ve své publikaci uvádí i Maroušková a Schmidt:

Asimilace označovaná také jako *spodoba*, je jev, kdy jeden obstruent určuje znělostní charakter předcházejícího nebo následujícího obstruentu. Jak uvádí Skarnitzl (2011, str. 122), důvodem pro tuto častou změnu znělosti je pravděpodobně potřeba zachování znělosti následujícího konsonantu v prevokální pozici. V češtině je tato asimilace závazná před pauzou a před neznělou souhláskou, před souhláskou znělou naopak asimilace neznělé souhlásky ve znělou. V němčině ovšem existuje jen změna znělé souhlásky v neznělou, a to nejen na konci slov, ale také na konci morfému (třeba ve slovech *Aufgabe*, *Haushalt*, *auf Wiedersehen*). I na místech, kde se píše znělá souhláska tedy dochází ke ztrátě znělosti (například ve slovech *Abgrund*, *abbilden*), což může českým mluvčím způsobovat problémy a způsobovat, že český mluvčí bude obtížně vyslovovat neznělou souhlásku před znělou souhláskou, ale bude mít tendenci uplatňovat asimilaci neznělé souhlásky ve znělou, jak je zvyklý v češtině. Tomuto jevu se však v analýze věnovat nebudeme, jelikož se uplatňuje především v rychlém projevu, který se u žáků s úrovní němčiny A2 nedá příliš očekávat.

V českém jazyce je vyslovování rázu fakultativní záležitostí. V německém jazyce je ovšem v určitých případech ráz závazný, třeba ve slovech *aus|arbeiten*, *Haus|aufgabe*, *Ide|al*. Vzhledem k tomu, že čeští mluvčí na toto nejsou zvyklí a v češtině vyslovují ráz

převážně před samohláskami, může pro ně být obtížné uplatňovat výslovnost rázu uprostřed německých složených slov.

Pro přehlednější uspořádání obtížných výslovnostních jevů bude ještě jednou uveden jen heslovitý seznam jevů, které jsou pro české mluvčí obtížné a mohli by v nich chybovat:

- Správná poloha přízvuku v německých slovech a jeho výraznější provedení
- Redukovaný foném [ə]
- Labializované samohlásky
- Dlouhé zavřené samohlásky - [e:] a [o:]
- Německé diftongy [ai] a [ɔy]
- Oslabené vokalizované *r* v některých pozicích
- Napjaté, a v některých pozicích aspirované, souhlásky [p], [t] a [k]
- Oslabená znělost [b], [g], [d], [z] a [v] a nezněle vyslovované [h]
- Pozice německého zadopatrového nazálu [ŋ]
- Ich-Laut [ç]
- Laterál [l]
- Uplatňování rázu v němčině

Před tím, než se začneme zabývat samotnou analýzou slov a předvídáním toho, kde by mohly vznikat chyby ve výslovnosti, je třeba si říci, co to vlastně chyba je. Z lingvistického hlediska se „za chybu obyčejně považuje odchylka od kodifikované normy“¹³. Za kodifikovanou normu byla pro tuto práci zvolena norma, kterou uvádí Výslovnostní slovník Duden (1990). Odchylka od výslovnosti uváděná v tomto výslovnostním slovníku bude tedy považována za nesprávnou, a tím i za chybu.

2.2 Analýza vybraných slov dle tematických okruhů

Pojďme si nyní specifikovat, jakým způsobem bude probíhat analýza slovní zásoby. Jak již bylo řečeno, analýze bude podléhat každá kapitola zvlášť. Nejprve popíšeme obsah dané kapitoly, čím se zabývá a co se v ní probírá. Dále vybereme z analyzovaného tématu pojmy, které se z hlediska obtížnosti ve výslovnosti dají považovat za problémové a jejich výběr odůvodníme. U těchto slov bude následovat fonologická analýza slova. Tímto způsobem bude možné vytvoření příručky pro vyučující, která může pomoci s výukou správné výslovnosti tím, že vyučujícího upozorní na možné problematické jevy, které se v daném konverzačním tématu

¹³ MAROŮŠKOVÁ, Marie, SCHMIDT, Marek: *Jak správně vyslovovat němčinu: Příručka německé výslovnosti pro české učitele němčiny: studijní opora pro kombinované studium učitelství německého jazyka*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7044-671-4, str. neuvedena

pomohou vyskytnout. Vybraná slovíčka budeme vybírat z pracovního sešitu, který učebnici doplňuje a obsahuje seznam nových slovíček.

2.2.1 Nico sammelt Schiffe

První kapitola učebnice se, jak již samotný název lehce napovídá, zabývá hobby (koníčky), zejména pak koníčkem sběratelství. Jako druhé téma se v této kapitole probírají místa ve městě. Ze slovníčku (Lernwortschatz) v pracovním sešitě, který učebnici doplňuje, byla na základě problematických jevů k analýze vybrána následující slovní zásoba:

- **Sammeln** ['zamɪn]

Slovní přízvuk v tomto případě leží na první slabice, která se skládá ze znělého, úžinového, nenapjatého konsonantu [z], který se artikulací shoduje s českým [z] a krátkého přízvučného vokálu [a]. Následuje závěrový konsonant [m], na který navazuje slabičné [ɪ], které v tomto případě tvoří vrchol slabiky. Poslední hláskou je závěrové nosové [n].

Výslovnostní obtíže se v tomto slově dají předpokládat částečně hned u první hlásky, kterou žáci z neznalosti občas mohou vyslovovat jako [s], důležitější je ale správná měkká výslovnost hlásky [ɪ] a nedošlo k výslovnosti českého, tvrdšího [l].

- **Der Ohrring** ['o:riŋ]

Přívuk se u slova Ohrring nachází na první slabice, která je tvořena dlouhým uzavřeným přízvučným vokálem [o:], na který navazuje druhá slabika složená z konsonantu r, krátkého, zavřeného a nepřízvučného [i] a nazálu [ŋ].

Chybná výslovnost se u tohoto slova dá předpokládat zejména u vokálu [o:], který je uzavřený a tím i silně labializovaný. Labializaci mají čeští mluvčí tendenci řádně nedodržovat a vyslovovat labializované hlásky spíše otevřeněji. U nosovky [ŋ] je pak důležité sledovat správnou výslovnost. Vzhledem k tomu, že se tento nazál vyskytuje v pozici pro české mluvčí neobvyklé, objevuje se často tendence vyslovovat po něm ještě hlásku *k*.

- **Der Handy-Anhänger** ['anhɛŋɐ]

U tohoto slovního spojení se budeme soustředit na jeho druhou část. Slovní přízvuk se nachází na první slabice, která je tvořena krátkým [a] a nosovkou [n]. Ve druhé slabice je třeba lehce oslabit znělost hlásky [h], která se v české jazyce vyslovuje zněle, v němčině naopak nezněle. Krátký otevřený vokál [ɛ] musí být vysloven otevřeně a nenapjatě, aby nedošlo k jeho záměně například za zavřené *e*. Následující nosovku [ŋ] je důležité vyslovit bez hlásky *k*, která má u českých mluvčích tendenci následovat

kvůli, pro české mluvčí, neobvyklému umístění hlásky [ŋ]. Slovo je zakončeno vokalizickým *r* - [ɐ], u kterého je důležité dbát na správnou výslovnost tak, aby nedošlo k vyslovení spíše hlásek *er* což bývá častým výslovnostním problémem českých mluvčích.

- **Das Poster** ['po:stɐ]

Slovní přízvuk leží v tomto slově na první slabice, která je tvořena neznělou, nenapjatou, závěrovou a aspirovanou hláskou [p], na kterou navazuje dlouhé, labializované [o:]. Následuje neznělý úžinový konsonant [s], který se výslovnostně shoduje s českým [s]. Závěrový, napjatý a neznělý konsonant [t], který navazuje, je aspirovaný a konec slabiky tvoří hláska [ɐ].

Problémy českých mluvčích při artikulaci tohoto slova očekáváme již u první hlásky [p], která je díky své iniciální pozici silně aspirovaná, na což čeští mluvčí často zapomínají a vyslovují tuto souhlásku bez přídechu. Další chybou v artikulaci se může stát chybějící nebo nedostatečná labializace dlouhého [o:], které by mohlo být vysloveno spíše otevřeně. Další potenciální chybu můžeme nalézt na samém konci slova, a to ve hlásce [ɐ], která by mohla být vyslovena jako *er*.

- **Lesen** ['le:zŋ]

U tohoto slova leží přízvuk na první slabice, s čímž by čeští mluvčí neměli mít problém ve výslovnosti. Slovo začíná laterálem [l], který je třeba vyslovit měkčeji než v češtině. Pozor musí mluvčí dávat i u následujícího dlouhého uzavřeného [e:], které se vyslovuje napjatě a čeští mluvčí mohou mít tendenci vyslovovat ho otevřeněji. Zbylé dvě hlásky slova, tedy [z] a slabičné [ŋ] se fonologicky podobají české výslovnosti, problémy u nich tedy neočekáváme.

- **Fernsehen** ['fɛrnze:ən]

Přízvuk se v tomto případě nachází na první slabice, je ale samozřejmě silnější než v češtině. Neznělý retozubný úžinový konsonant [f] má velmi podobnou výslovnost jako v češtině. Zbytek slabiky tvoří krátké otevřené [ɛ] a konsonanty [r] a [n], které by českým mluvčím také neměly dělat problémy při správné výslovnosti. Za zmínku ovšem stojí neznělé [h], tzv. Dehnungs-H. Tato hláska vzniká v tomto případě kombinací grafémů <eh> a jelikož se nachází uprostřed slabiky, nebude [h] vysloveno. Další problematickou hláskou by v tomto slově mohlo být redukované [ə], které by český mluvčí mohl neprávne vyslovit neredukovaně.

- **Wiederholen** ['vi:døho:lən], taktéž [vi:dø'ho:lən]

U tohoto pojmu uvádí Duden dvě možná umístění přízvuku, a to na první nebo třetí slabice. Potenciálně chybné výslovnosti si můžeme všimnout až ve druhé slabice, která obsahuje vokalické [ɐ]. Tuto hlásku vyslovují čeští mluvčí často chybně, a sice spíše jako sled hlásek *er*. Ve třetí slabice si můžeme všimnout dlouhého uzavřeného [o:], které je labializované a český mluvčí by ho mohl vyslovit otevřeně. Poslední jev, u kterého se dají předpokládat obtíže je redukované [ə] v poslední slabice.

- **Die Post** ['pɔst]

U tohoto slova je třeba si při výslovnosti uvědomit, že hláska *p* je v iniciální pozici (na začátku slova) silně aspirovaná. S tím mají čeští žáci často problémy, proto je třeba dbát na řádné nacvičení výslovnosti aspirovaného *p*. Dále si v tomto slově můžeme všimnout krátkého otevřeného [ɔ], jehož délka trvání je kratší než u českého *o*, čemuž je třeba přizpůsobit výslovnost.

- **Immer** ['imɐ]

V tomto slově se dají předpokládat obtíže zejména při výslovnosti posledního fonému, kterým je vokalické [ɐ]. To mohou žáci nesprávně vyslovit jako kombinaci hlásek er.

- **Wohin** [vo'hɪn]

U tohoto slova nalézáme slovní přízvuk na druhé slabice. To může pro české žáky, kteří jsou z češtiny zvyklí na přítomnost přízvuku vždy na první slabice, představovat obtížnost při výslovnosti. Dalším problematickým jevem v tomto slově může být krátké zavřené [o], které se vyslovuje napjatě, čeští mluvčí ho ale mohou chybně vyslovit nenapjatě a otevřeně.

2.2.2 Mein Fuß tut weh!

Tato kapitola se zabývá tématy zdraví, bolesti, zranění, tělem a částmi těla a učí žáky fráze, aby dokázali říci, co a kde je bolí nebo někomu popřát brzké uzdravení. K analýze byla vybrána následující slova:

- **Das Tor** ['to:ɐ]

Zde si musíme dát pozor na výslovnost dlouhého uzavřeného [o:], které následuje nepřízvučný závěrový konsonant [t]. U tohoto vokálu je velice důležitá jeho labializace a zavřenost, kterou čeští mluvčí často nerespektují a labializované hlásky vyslovují nelabializovaně a otevřeně. U vokalického [ɐ], které se nachází na konci slova,

se dají předpokládat výslovnostní obtíže, jelikož jde o hlásku, která se v českém hláskovém systému nenachází a bude tím pádem pro české mluvčí obtížněji vyslovitelná.

- **Der Körper** ['kœrpɐ]

V tomto slově ve slovní přízvuk nachází na první slabice. Ta začíná nepřízvučným závěrovým konsonantem [k], na který navazuje krátké otevřené [œ]. Tato hláska je silně labializovaná, což často dělá českým mluvčím potíže při výslovnosti a konkrétně tuto hlásku často nedostatečně labializují a vyslovují buď jako krátké otevřené [ɔ] bez labializace nebo jako krátké otevřené [ɛ], protože hlásku nelabializují správně. V druhé slabice je třeba dát pozor zejména na přidech hlásky [p] a na fakt, že se tento konsonant vyslovuje napjatě. Dále je třeba dbát na správnou výslovnost vokalického [ɐ].

- **Das Ohr** ['o:ɐ]

V tomto případě se slovo skládá jen ze dvou fonémů, přičemž oba mohou českým mluvčím způsobovat problémy při artikulaci. Dlouhé uzavřené [o:] je třeba vyslovovat labializovaně, na což mohou čeští mluvčí zapomínat a u vokalického [ɐ] je třeba se vyvarovat výslovnosti *r*. Také je třeba dbát na to, aby se žáci nesnažili ve slově vyslovit hlásku [h], která se v této pozici nevyslovuje.

- **Der Rücken** ['rykŋ]

Toto slovo v sobě obsahuje jen jednu problematickou hlásku, a to přízvukné, krátké a otevřené [ɻ]. Tuto hlásku je třeba labializovat a při výslovnosti se vyvarovat nesprávné výslovnosti, například v podobě otevřeného [ɪ].

- **Oh, wie blöd!** ['blø:t]

U této fráze se zaměříme jen na poslední slovo. U slova *blöd* by se mohla chyba v artikulaci projevit u poslední hlásky, a sice u dlouhého, uzavřeného a silně labializovaného [ø:], které by žákům mohlo činit potíže a mohli by ho vyslovovat nelabializovaně.

- **Geben** ['ge:bŋ]

Ve slově *geben* si při výslovnosti žáci musí dát pozor na oslabenou znělost fonému [g], což je jev, který se v češtině běžně nevyskytuje, proto s ním mohou mít čeští mluvčí při výslovnosti problémy. Dále je třeba dbát na správnou artikulaci rtů při výslovnosti dlouhého uzavřeného [e:], které je českými mluvčími často vyslovováno otevřeně.

- **Mitbringen** ['mitbrɪŋən]

V tomto slově mohou mít žáci často problém při výslovnosti nosovky [ŋ]. Ta se, jak již bylo řečeno, vyskytuje i v češtině, ovšem jen v určitých pozicích, mezi které pozice [ŋ] před samohláskou nepatří. Dá se proto očekávat, že čeští mluvčí budou tuto nosovku vyslovovat s hláskou [k] nebo znělým [g]. Druhou problematickou hláskou v tomto slově může být redukované [ə], u kterého hrozí, že bude žáky vyslovováno neredukovaně.

- **Mir** ['mi:ɾ], **dir** ['di:ɾ]

Tyto dvě slova jsou si, až na první rozdílný foném, výslovnostně velmi podobná. U obou může být českými mluvčími chybně vyslovována druhá hláska [i:], která bude vyslovena krátce. Poslední hláska taktéž může způsobovat chyby ve výslovnosti, kvůli reprezentaci grafémem <r> může být některými mluvčími vokalické neslabikotvorné [ɾ] vyslovováno jako [r]. U slova *dir* je navíc hláska [d] díky své iniciální pozici oslabená ve znělosti.

- **Das Glück** ['glʏk]

U tohoto jednoslabičného slova si musíme dát pozor již při výslovnosti prvního fonému [g], jehož znělost bude díky iniciální pozici oslabena. U druhé problematické hlásky [ʏ] je zase třeba dbát správné labializace a napjatosti a nevyslovovat tuto samohlásku otevřeně, třeba jako krátké otevřené [ɪ].

- **Wehtun** ['ve:tu:n]

U tohoto dvojslabičného slova musíme u žáků dbát zejména na to, že oba vokály ve slově jsou dlouhé a napjaté a tomu také přizpůsobit artikulaci.

2.2.3 Treffpunkt: Spiegelstraße 12

Tato lekce se zaměřuje na plánování schůzek a jejich průběh. Zejména se soustředí na témata adresy, telefonních čísel, dopravních prostředků, míst ve městě a popisu cesty. Zároveň jsou v ní uvedené fráze, které žáci v těchto tématech využijí. Analyzována jsou tato slova:

- **Dort** ['dɔrt]

U pojmu *dort* je třeba dávat pozor na správné napětí hlásky [d] a její oslabenou znělost a na přízvuk, který je sice na první slabice, jak jsou na to čeští žáci zvyklí ze své mateřštiny, ale projevuje se důrazněji. Zároveň si musíme uvědomit, že toto slovo žáci pravděpodobně budou vyslovovat jako české slovo *dort*, vzhledem k tomu, že se nachází v se slovní zásobě jejich mateřského jazyka.

- **Pünktlich** ['pʏŋktliç]

V tomto pojmu můžeme nalézt hned několik hlásek, které by mohly být vyslovovány chybně. Jedná se již o první hlásku [p], která bude díky své iniciální pozici aspirovaná, na což čeští žáci z češtiny zvyklí nejsou a dá se tedy očekávat, že tuto hlásku aspirovat nebudou, nebo budou jen velmi slabě. Následuje krátké otevřené [ʏ], které se vyznačuje zaokrouhleností rtů, v čemž žáci často chybují. Jindy problémová hláska [ŋ] v této pozici pravděpodobně nebude českým mluvčím dělat potíže, jelikož ji hned následuje závěrový konsonant [k]. Na tuto kombinaci fonémů jsou Češi zvyklí z českého jazyka, neměla by jim tedy výslovnost těchto fonémů činit potíže. Laterál [l] bude vysloven měkce a u poslední hlásky Ich-Laut [ç] je třeba dbát na správné místo artikulace, kterým je u této hlásky tvrdé patro. Vzhledem k tomu, že čeští mluvčí znají ze své mateřštiny jen měkkopatrovou hlásku [x], která se vyslovuje mnohem tvrději, je u nich třeba dbát velké pozornosti na nácvik správného místa artikulace hlásky [ç].

- **Meistens** ['maɪstəns]

V tomto slově očekáváme největší výslovnostní problém u diftongu [aɪ], který není součástí české zásoby fonémů, a proto může českým mluvčím dělat při výslovnosti problémy. Z výslovnostního hlediska je diftongu [aɪ] nejbližší české spojení hlásek *aj*, z čehož se dá usuzovat, že Češi budou při artikulaci diftongu [aɪ] vyslovovat spíše toto, jim lépe známé, spojení hlásek.

- **Die Schule** ['ʃu:lə]

U slova *Schule* je velmi důležitá správná zaokrouhlenost rtů při výslovnosti samohlásky [u:], která je labializovaná. Z hlediska kvantity se jedná o dlouhou samohlásku, kterou mohou mít čeští žáci tendenci vyslovovat spíše krátce. Dále je třeba dbát redukce [ə], aby nebyla jeho výslovnost zaměněna za neredukované *e*.

- **Mich** ['mɪç], **dich** ['dɪç]

U obou těchto slov, která se liší jen jedním fonémem, je velice důležité dbát na správnou, a sice palatální, výslovnost frikativy [ç]. Jak již bylo řečeno, její artikulace se odehrává na tvrdém patře, což může českým žákům, kteří tuto hlásku ze své mateřštiny neznají, činit problémy. Dá se předpokládat, že výslovnost Ich-Laut budou substituovat českým [x].

- **Euch** ['ɔʏç]

Slovo *euch* je tvořeno jen dvěma fonémy, přičemž oba považujeme za problematické. Diftong [ɔʏ], který tvoří první foném tohoto slova, je pro české mluvčí

často obtížný, co se výslovnosti týče, jelikož ze svého jazyka znají jen diftongy *ou*, *au* a *eu*. Tento diftong je pro ně tím pádem neznámý a bývá nahrazován českým spojením hlásek *oj*. Výslovnost diftongu [ɔy] je navíc napjatá. Druhou problematickou hláskou je Ich-Laut, který, jak již bylo řečeno, mají čeští mluvčí tendenci zaměňovat s českým [x].

- **Die Sangerin** ['zɛŋgɛrɪn]

Při výslovnosti slova *Sangerin* musíme dbát na správné zaokrouhlení rtů při výslovnosti [ɛ], jehož výslovnost je krátká a otevřená. Dále je třeba dávat pozor na výslovnost nosovky [ŋ] a na to, aby nebyla následována ještě hláskou [k], což čeští mluvčí často dělají. Poslední problematickou hláskou tohoto slova je vokalické [ɐ], která bývá českými žáky nesprávně substituována hláskou *r*.

- **Die Mode** ['mo:də]

V tomto slově se může zdrojem nesprávné výslovnosti stát dlouhý uzavřený a napjatý vokál [o:], který může být českými žáky vyslovován otevřeně a druhý vokál ve slově, redukované [ə], které Češi často vyslovují neredukovaně.

2.2.4 Kati kommt nächsten Freitag

V této kapitole se žáci seznámí se slovní zásobou tématu cestování. Zaměřuje se také na navštěvování a vyjadřování časových údajů a údajů o místech. Pro analýzu byla ze slovníčku vybrána následující slova:

- **Nachst(en)/nächst(es)/nächst(e)** ['nɛ:çst]

Různé gramatické verze tohoto adjektiva mají stejný kořen slova, na který se při analýze budeme soustředit. Slovo začíná závěrovým konsonantem [n], na který navazuje přízvučný, napjatý a otevřený vokál [ɛ:], který je vyslovován dlouze. U této hlásky hrozí zejména nedostatečná labializace při výslovnosti českými mluvčími. Na tento vokál dále navazuje Ich-Laut, u kterého mají čeští mluvčí často problém se správným místem artikulace a místo palatálně vyslovují tento úžinový konsonant spíše velárně, jak jsou zvyklí z českého [x]. Poslední dvě hlásky, nepřízvučná úžinová souhláska [s] a nepřízvučné závěrové [t] by českým mluvčím problémy při výslovnosti dělat neměly.

- **Der Straenkunstler** ['ʃtra:sŋkʏnstlɛ]

U tohoto složeného slova se budeme soustředit na jeho druhý element, kterým je slovo *Künstler*. V něm se nachází nástraha v podobě labializovaného [y], které je vyslovováno velmi zaokrouhleně, s čímž mohou mít čeští mluvčí problémy a tuto hlásku mohou nedostatečně labializovat. Druhou problematickou hláskou v tomto slově

je vokalické [ɐ], které mají čeští mluvčí, jak již bylo řečeno, tendenci vyslovovat jako *er*.

- **Schwer** ['ʃve:ɐ]

V tomto slově by čeští mluvčí neměli mít problém s vyslovením hlásek [ʃ] a [v], problém by ale mohl nastat při výslovnosti vokálu [e:], který je vyslovován zaokrouhleně. Tuto skutečnost Češi občas nedodržují a hlásku vyslovují jako otevřené *e*. Poslední hláskou slova je vokalické [ɐ], které taktéž může žákům dělat problémy a mohou ho vyslovovat jako spojení hlásek *er*.

- **Die Uhr** ['u:ɐ]

Toto slovo se skládá jen ze dvou fonémů, oba se ale dle naší klasifikace dají označit za potenciálně problémové. Dlouhý uzavřený vokál [u:] musí být vysloven labializovaně a dlouze, čeští studenti jej ale mohou vyslovovat spíše otevřeně a podstatně zkráceně. Tento foném následuje vokalické [ɐ], které je navíc slabikotvorné, a v jehož výslovnosti mohou studenti také chybovat.

- **Genau** [gə' nau]

V tomto slově se dají největší potíže ve výslovnosti u českých mluvčích s umístěním přízvuku. Vzhledem k tomu, že tento leží na druhé slabice, a ne na první, jak jsou Češi zvyklí ze své mateřštiny. Proto se u českých mluvčích můžeme setkat s nesprávnou výslovností, kdy přízvuk umístí na první slabiku, čímž nedojde k redukci [ə] a na přízvuk nedají potřebně silný důraz.

2.2.5 Das T-shirt gefällt mir

Jak je již z názvu patrné, tato kapitola bude pojednávat o oblečení, dále pak uvede žáky i do témat dárků a obdarovávání a společenských akcí. Žáci se zde zároveň učí vyjádřit, co se jim líbí nebo líbí, dát někomu dárek nebo za něj poděkovat a říct, co se kde koná za událost. Z této slovní zásoby byla vybrána tato slova:

- **Kleidung** ['klaɪdʊŋ]

V tomto slově si musí mluvčí dát pozor na výslovnost závěrového konsonantu [k], který bude vzhledem ke své iniciální pozici přidechnuté. Dalším problematickým fonémem zde bude diftong [aɪ], který se v češtině nevyskytuje a čeští mluvčí ho tím pádem při nedostatečném nácviku artikulace mohou vyslovovat chybně. Dále je třeba dbát správné artikulace u posledního nosového fonému [ŋ] a nevyslovovat místo něj *ng*.

- **Die Hose** ['ho:zə]

Jak již bylo řečeno, uvulární konsonant [h] se v němčině vyslovuje nezněle, oproti češtině, kde je jeho výslovnost znělá. Z toho důvodu mají čeští žáci tendenci vyslovovat tuto hlásku zněle i v němčině, což se může stát zdrojem výslovnostních chyb. Žáci dále mohou chybovat v nedostatečné labializaci a kvantitě hlásky [o:] a v nedostatečné nebo dokonce žádné redukci [ə].

- **Der Schuh** ['ʃu:]

V tomto slově můžeme objevit jen jednu problematickou hlásku, a to dlouhé [u:], které je reprezentováno grafémy <uh>. V tomto případě se projevuje často problematické Dehnung-H, které se vůbec nevyslovuje, což čeští žáci často nerespektují a například toto slovo by mohl vyslovit jako ['ʃuh].

- **Das Geschenk** [gə'ʃɛŋk]

U tohoto slova můžeme největší potíže očekávat u umístění přízvuku, který leží na druhé slabice. Z toho důvodu je *e* v první, nepřízvučné slabice redukováno a naopak [ɛ] v přízvučné slabice bude vysloveno s větší razancí. S ohledem na výslovnost závěrového [k] za nosovým konsonantem [ŋ], což je kombinace fonémů známá i z češtiny, se nemusíme obávat nesprávné artikulace těchto dvou konsonantů.

- **Für** ['fy:ʁ]

Kvůli přítomnosti dlouhého a zavřeného vokálu [y:] a vokalického [ʁ] se u výslovnosti tohoto pojmu českými mluvčími můžeme obávat nedostatečné labializace prvního vokálu a nesprávné artikulaci posledního fonému, což může vyústit v nesprávnou výslovnost znějící jako [fi:r].

- **Der Flohmarkt** ['flo:markt]

Ve slovním spojení *Flohmarkt* nalezneme jev známý jako Dehnungs-H, kdy se čípkový neznělý konsonant [h] v pozici po vokálu *a*, *o*, *u* nebo *au* a zároveň před konsonantem *r*, *l*, *m* a *n* nevyslovuje. Tento jev ovšem může českým mluvčím činit potíže a mohou tuto hlásku vyslovit, čímž se výslovnost stane chybnou.

- **Die Idee** [i'de:]

Dva stejné vokály v pozici přímo za sebou se nevyskytují v žádném českém slově, proto mohou čeští žáci tápat, jaká je správná výslovnost slova *Idee*. Je tedy třeba zdůraznit, že v tomto slově vyslovujeme grafémy <ee> jako jeden dlouhý vokál [e:]. Dalším problémem při výslovnosti může být umístění přízvuku, který mohou čeští žáci chybně vyslovovat na první slabice, jak jsou zvyklí u českých slov.

- **Froh** ['fro:]

Jak již bylo zmíněno, v pozici za samohláskou *o* foném [h] nevyslovujeme. Tato skutečnost ovšem může žákům dělat potíže a konkrétně v tomto pojmu mohou na konci slova čípkový konsonant [h] vyslovovat. Zároveň je při výslovnosti důležité dbát na dostatečnou labializaci a délku vokálu [o:].

2.2.6 Das Konzert hat Spaß gemacht!

Hlavním tématem této lekce jsou činnosti pro volný čas, tématem vedlejším je pak popis osoby, a to jak jeho vzezření, tak jeho vlastnosti a co dotyčný umí. Z těchto témat se budeme zabývat analýzou těchto konkrétních pojmů:

- **Billig** ['bɪlɪç]

Ve slově *billig* můžeme výslovnostní problém očekávat jen u hlásky ve finální pozici [ç], která může být chybně vyslovována jako [g]. Nutno podotknout, že v některých dialektch německého jazyka se s takovouto výslovností můžeme běžně setkat, nejedná se ale o výslovnostní normu, proto tuto výslovnost považujeme za chybnou.

- **Nur** ['nu:ɐ]

Velmi často se u slova *nur* můžeme u českých mluvčích setkat s nedostatečnou zaokrouhleností a délkou hlásky [u:] a nesprávnou výslovností vokalického [ɐ], takže výslovnost tohoto slova může znít jako [nur].

- **Die Leute** ['lɔytə]

V tomto slově se dají největší obtíže u českých mluvčích očekávat zejména v diftongu [ɔy], který je českým mluvčím neznámý a může být chybně substituován hláskami *oj*.

- **Teuer** ['tɔyɐ]

Stejně jako ve slově předchozím očekáváme i v tomto pojmu nejčastější výskyt chyb ve výslovnosti diftongu [ɔy], dále pak v nesprávné výslovnosti vokalického [ɐ].

- **Verstehen** [fɛɐ̯'ʃte:ən]

Slovo *verstehen* v sobě skýtá několik výslovnostních nástrah. První dvě se nacházejí již v první nepřízvučné slabice, a sice o vokál [ɛ], správně vyslovovaný krátce a otevřeně a vokalické [ɐ]. Ve druhé slabice si musíme dávat na správnou labializaci a délku a v poslední slabice na redukci hlásky [ə].

- **Bezahlen [bə'tsa:lən]**

V tomto slova je třeba si uvědomit, že slovní přízvuk leží až na druhé slabice a hlásku *e* ve slabice je první je tím pádem třeba redukovat. Kromě druhé redukce hlásky *e* v poslední slabice by v tomto slově českým mluvčím neměly dělat potíže žádné další hlásky.

- **Warum [va'rom]**

Při výslovnosti pojmu *warum* je třeba si dávat pozor zejména na umístění přízvuku, které se, pro české mluvčí nestandardně, vyskytuje až na druhé slabice.

- **Besuchen [bə'zu:xŋ]**

Stejně jako u předchozího pojmu je i zde třeba dbát na správné umístění slovního přízvuku, který se nachází na druhé slabice. Z toho důvodu je vokál v první slabice redukován a vokál v druhé slabice se vyslovuje silněji. V poslední slabice je pak opět třeba respektovat redukované [ə].

- **Erzählen [eɔ'tsɛ:lən]**

Zde se dají očekávat chyby ve výslovnosti hned u druhého fonému, kterým je vokalické slabikotvorné [ɔ] a často českým mluvčím dělá potíže. Dále je nutné vokál ve druhé slabice dostatečně labializovat a dbát na jeho dlouhou výslovnost.

- **Klein ['klam]**

U konsonantů v iniciální pozici tohoto slova, [k] a [l] výslovnostní problémy neočekáváme, zmíníme ale aspiraci závěrového konsonantu [k], který bude v této pozici aspirovaný. Kde ale naopak problém ve výslovnosti očekávat můžeme, je diftong [aɪ], který je českým mluvčím z jejich mateřštiny neznámý a dají se u něj proto očekávat obtíže.

- **Sportlich ['spɔrtlɪç]**

V tomto slově můžeme nalézt dvě potenciálně problémové hlásky, a sice laterál [l], jehož výslovnost bude měkčí, než jsme zvyklí v češtině a Ich-Laut ve finální pozici, které bude vysloveno palatálně a taktéž měkce.

- **Lang ['laŋ]**

V tomto slově by českým mluvčím mohla dělat problém jen výslovnost nosovky [ŋ], která se v tomto slově vyskytuje v pozici pro Čechy neznámou, a proto mohou vyslovovat i přízvučné [g] ve finální pozici.

- **Schön** ['ʃø:n]

Při výslovnosti slova *schön* se musíme zaměřit především na správnou artikulaci dlouhého zavřeného [ø:], u kterého hrozí, že ho čeští žáci nebudou správně nebo dostatečně labializovat a zároveň ho nevysloví dlouze. Výslovnost tohoto slova pak může znít jako ['ʃɛ:n], což je chybně.

- **Hübsch** ['hʏpʃ]

Při artikulaci tohoto pojmu musíme dbát hned na několik problematických hlásek, které se v tomto pojmu vyskytují. První problematickou hláskou je krátké otevřené [ʏ], které Češi mohou vyslovit jako českou samohlásku *i*. Dále musíme respektovat oslabenou znělost závěrového konsonantu [p], který je reprezentován grafémem a jeho výslovnost tudíž může být zaměněna za výslovnost přízvučného závěrového [b].

- **Können** ['kœnən]

V pojmu *können* musíme dávat pozor na správnou labializaci vokálu [œ] a nevyslovovat jej jako otevřené *e*.

- **Freundlich** ['frɔyntlɪç]

V tomto slově musíme dávat pozor hned na několik problematických hlásek. První z nich je diftong [ɔy], který je Čechům z jejich mateřštiny neznámý, a tudíž v jeho výslovnosti mohou chybovat. Další problémovou hláskou může být výslovnost znělého [d] místo neznělého [t], což může být způsobeno tím, že je neznělé [t] reprezentováno grafémem <d> a tudíž ho čeští mluvčí mohou vyslovovat zněle. Posledním problematickým jevem v tomto slově je měkká výslovnost hlásky [ç], u které existuje riziko, že bude vyslovováno spíše tvrdě.

2.2.7 Vor dem Essen schauen wir das Fahrrad an

Hlavní téma této kapitoly není z názvu na první pohled patrný, zabývá se ale vyjádřením času a informacemi, kolik je hodin. Aditivně probírá i témata bydlení, tak, aby žáci dokázali nazvat jednotlivé místnosti v domě nebo bytě. Posledním tématem jsou zvířata. Z těchto témat byla pro analýzu vybrána slova následující:

- **Neu** ['nɔy]

Výslovnost tohoto slova se skládá z konsonantu [n], u kterého výslovnostní obtíže neočekáváme a diftongu [ɔy], jehož výslovnost nesmí být nesprávně zaměněna za výslovnost hlásek *oj*, jak již bylo zmiňováno.

- **Frühstücken** ['fry:ʃtykən]

V tomto slově musíme dbát zejména na správnou labializaci fonémů [y:] a [ʏ]. V obou případech se jedná o zavřenou hlásku, v prvním případě se ovšem vyslovuje dlouze a v druhém krátce. Dále je při výslovnosti dbát na redukci hlásky [ə]. Ostatní hlásky by českým mluvčím při výslovnosti problémy dělat neměly.

- **Chaotisch** = [ka'o:tʃ]

O tom, že se slovo *chaotisch* řadí mezi obtížněji vyslovitelná slova nás informuje již poznámka ve slovníčku, která naznačuje správnou výslovnost. Autoři tuto poznámku pravděpodobně připojili proto, že očekávali chyby ve výslovnosti u českých žáků. Grafém <ch>, reprezentující první hlásku slova, se v iniciální pozici v některých cizích slovech vyslovuje jako závěrové [k], což je tento případ. Vyslovení první hlásky jako [x] by bylo klasifikováno jako chybné. Při výslovnosti dále musíme respektovat umístění slovního přízvuku až na druhé slabice a dlouhou uzavřenou výslovnost vokálu [o:].

- **Die Wohnung** ['vo:nŋ]

U tohoto pojmu je velmi důležitá uzavřenost vokálu v první slabice a je nutné se vyvarovat vyslovení otevřeného *o*. Druhou problematickou hláskou by v tomto slově mohla být finální hlásky [ŋ], kterou při výslovnosti může nesprávně následovat ještě souhláska [k].

- **Der Flur** ['flu:ɐ]

První dva konsonanty v tomto slově by žákům výslovnostní problémy dělat neměly, a proto je nepředpokládáme. Problém ale může nastat u dlouhého uzavřeného [u:], které může být vyslovováno krátce a u vokalického [ɐ], jehož výslovnost mohou čeští mluvčí nesprávně substituovat konsonantem [r].

- **Die Küche** ['kyçə]

Při artikulaci slova *Küche* musíme být obezřetní při výslovnosti vokálu [ʏ], který je krátký a velmi zaokrouhlený. Druhou problematickou hláskou by zde mohlo být úžinové [ç], které by českými mluvčími mohlo být vysloveno spíše podobně jako české [x].

- **Die Garage** [ga'ra:ʒə]

Správnou výslovnost autoři opět indikují již ve slovníčku. Vzhledem k tomu, že se jedná o slovo, které v lehce pozměněné formě existuje i v češtině (garáž), dá se očekávat, že čeští mluvčí toto slovo budou vyslovovat tak, jak jsou zvyklí ze své

mateřštiny, a to s přízvukem na první slabice a poslední hláskou bude konsonant [ʒ]. V němčině se toto slovo ovšem vyslovuje jinak. Sloní přízvuk je zde až na druhé slabice a konsonant [ʒ] je následován redukováným [ə].

- **Das Pferd [ˈpfeːɪt]**

V tomto slově se dá nejvýznamnější výslovnostní chyba očekávat hned v prvním fonému. Konsonantické spojení *pf* mají čeští mluvčí tendenci vyslovovat jako závěrové nepřízvučné [p] následované nepřízvučnou frikativou [f], přičemž obě hlásky jsou zřetelně slyšitelné. V němčině se ovšem tyto dva fonémy vysloví jen jako velmi silně aspirovaná frikativa [f]. Další problémy můžeme očekávat i u nesprávné výslovnosti dlouhého zavřeného [e:] a vokálního [ɐ].

2.2.8 **Schöne Ferien!**

Předposlední lekce v učebnici se zabývá tématem prázdnin a prázdninovými aktivitami. Žáci se také učí říci, jaké jsou jejich prázdninové cíle a popsat místa v přírodě. Součástí lekce je i učení žáků vyprávět, co dělali o prázdninách v minulém čase a vyjádřit jejich plány a přání. Ze slovní zásoby této lekce byly vybrány tyto pojmy:

- **Natur [naˈtuːɐ]**

Ve slově *Natur* musíme v první řadě dbát na správné umístění slovního přízvuku na druhou slabiku. Dále je třeba dlouhé zavřené [u:] vyslovovat labializovaně a dbát na to, aby nebylo vyslovováno krátce. Poslední problematickou hláskou ve slově je vokální [ɐ], které nesmí být vysloveno jako hláska [r], jak mají čeští mluvčí tendenci tuto hlásku vyslovovat. Je třeba také zmínit, že slovní přízvuk u tohoto slova leží na druhé slabice a je proto nutné ho na této pozici vyslovovat.

- **Angeln [ˈaŋəlŋ]**

Při výslovnosti slovesa *angeln* musí čeští mluvčí dbát zejména správné artikulace nosovky [ŋ], která se v tomto případě nachází v pozici, která je pro Čechy nezvyklá. Druhou problematickou hláskou, u které se dají očekávat problémy ve výslovnosti je redukováné [ə], které českými mluvčími často bývá vyslovováno neredukovaně.

- **Der Cache [ˈkæʃ]**

Slovo *Cache* je anglického původu, a proto je i jeho výslovnost anglická. Otevřený vokál [æ] v německém hláskovém systému neexistuje, pro toto cizí slovo je ovšem nutné výslovnost tohoto vokálu převzít právě z angličtiny. Tato samohláska se

vyslovuje způsobem, kdy mluvčí otevře ústa, jako kdyby chtěl vyslovit otevřené *a*, ale vysloví hlásku *e*. Jiné výslovnostní problémy v tomto slově neočekáváme.

- **Das Gerät [gə'ʀe:t]**

Stejně jako u množství dalších německých slov je *i* v tomto případě slovní přízvuk až na druhé slabice. Z toho důvodu je vokál v první slabice redukován, a naopak vokál ve druhé, přízvučné slabice vyslovený dlouze a otevřeně. Tyto skutečnosti je třeba respektovat a mít je při artikulaci na paměti, aby nedošlo k tomu, že mluvčí vysloví oba vokály ve slově otevřeně.

- **Zurückgehen [tsu'ʀykge:ən]**

V případě tohoto slova musíme být obezřetní hned u několika hlásek a jevů. Vokál [u] v první slabice je vlivem přízvuku, umístěném na druhé slabice, vyslovováno krátce. Vokál druhé slabiky, krátké otevřené [ʏ] musí být správně labializováno, aby z auditivního hlediska nedošlo k jeho záměně za jiný vokál. V druhé části tohoto složeného slova si můžeme všimnout tzv. Dehnungs-H, kde jsou grafémy <eh> vyslovovány jen jako dlouhé uzavřené [e:].

- **Bleiben ['blaɪbən]**

V tomto slově můžeme výslovnostní potíže očekávat u diftongu [aɪ], který je českým mluvčím z hláskového systému jejich mateřského jazyka, a tudíž obtížněji vyslovitelný.

2.2.9 Lukas hat Geburtstag

Jak je z názvu kapitoly patrné, zabývá se tématem narozenin a oslav, okrajově pak i tématem školy. Žáci se v této kapitole naučí někomu popřát k narozeninám a na přání reagovat, dále pak mluvit o škole a o svých pocitech. Z této lekce budeme analyzovat tato slova:

- **Der Fehler ['fe:lɐ]**

Ve slově *Fehler* očekáváme, že největší potíže bude žákům dělat výslovnost dlouhého uzavřeného [e:], které je reprezentováno grafémy <eh> a čeští žáci ho z toho důvodu mohou nesprávně vyslovovat s čípkovým [h], které bude hlásku [e:] následovat. Dále je třeba dbát na to, aby žáci nenahrazovali výslovnost vokalického [ɐ] konsonantem [r], což bývá častou chybou českých mluvčích.

- **Das Würstchen ['vʏrstçən]**

V tomto slově se dá předpokládat, že českým mluvčím bude největší problémy při výslovnosti dělat krátké otevřené [ʏ], které je silně labializované a jeho nedostatečná zaokrouhlenost by se mohla projevit ve výslovnosti, která se z auditivního hlediska bude

podobat spíše českému [u]. Dále musíme dbát na správnou artikulaci přípony *-chen*, kde na Ich-Laut navazuje redukované [ə], které může být nesprávně vyslovováno otevřeně.

- **Herzlich** ['hɛrtsliç]

V tomto pojmu očekáváme potenciálně chybnou výslovnost jen poslední hláске, kterou je tvrdopatrový úžinový konsonant [ç] a je nežádoucí jeho výslovnost zaměňovat za měkkopatrové [x], které je Čechům více známé.

- **Die Wünsche** ['vʏnʃə]

Poslední analyzované slovo obsahuje dvě hlásky, klasifikované jako problematické. Je jím silně labializované [ʏ], u kterého je nutné dbát na správnou zaokrouhlenost a redukované [ə] téměř na konci slova, které čeští mluvčí často vyslovují neredukovaně.

2.3 Diskuze ke zjištěným faktům

Z analýzy vybraných slov vyplývá, že nejčastějšími jevy, ve kterých by čeští žáci mohli dělat výslovnostní chyby jsou zejména redukovaný foném [ə], správná poloha slovního přízvuku a jeho silnější provedení, labializované samohlásky, dlouhé zavřené samohlásky [e:] a [o:], německé diftongy [ai] a [ɔy], oslabená vokalizovaná výslovnost *r*, napjaté hlásky [p], [t] a [k], oslabená znělost [b], [g], [d], [z] a [v], nezněle vyslovované [h], pozice německého zadopatrového nazálu [ŋ], Ich Laut [ç], výslovnost laterálu [l] a uplatňování rázu v němčině. Jak jsme z analýzy mohli zjistit, v ani jednom z analyzovaných slov se ráz nevyskytl, můžeme tedy předpokládat, že míra jeho výskytu v němčině není příliš vysoká.

Z analýzy taktéž vyplývá, že čeští žáci mohou mít hlavně problém s vyslovováním redukovaného fonému [ə] neredukovaným způsobem, slovní přízvuk vyslovují často na první slabice, i když leží na druhé slabice slova nebo dostatečně nebo nesprávně labializují zaokrouhlené samohlásky. Dále jim pak může činit problém výslovnost dlouhých zavřených samohlásek [e:] a [o:], které mohou vyslovovat krátce a otevřeně, výslovnost německých diftongů [ai] a [ɔy], které mohou vyslovovat jako *aj* a *oj* a výslovnost oslabeného vokalického *r* jako české *r*. Stejně jako napjaté hlásky mohou vyslovovat nenapjatě, neoslabovat znělost oslabených konsonantů a naopak neznělé [h] vyslovovat nesprávně zněle. Další obtíže českým žákům dělá výslovnost nazálu [ŋ], který v pozicích, jež jim z češtiny nejsou známy, vyslovují jako nazálu [n], výslovnost [ç], které vyslovují jako české [x] a výslovnost laterálu [l], který je žáky často vyslovován tvrdě a ne měkce, jak je v němčině správné.

ZÁVĚR

Díky zpracování této práce měla autorka možnost hlouběji nahlédnout do problematiky výslovnosti německého jazyka a také se podrobněji seznámit s odbornou literaturou, která se tímto tématem zabývá. Teoretická část se zabývala popisem hláskových systémů českého a německého jazyka a jejich porovnáním. V rámci tohoto porovnání jsme se dále zabývali odlišnostmi, které jsou mezi českým a německým hláskovým systémem patrné.

V části praktické jsme se nejdříve zabývali klasifikací problémových jevů, jak je uvádí Maroušková a Schmidt (2005). Dle této klasifikace pak byla vybrána slova, která se nacházejí ve zvoleném učebnicovém souboru a tato slova byla z výslovnostního hlediska analyzována. Současně s analýzou probíhala i anticipace toho, které hlásky by českým mluvčím mohly dělat problémy při výslovnosti.

Téma bakalářské práce má potenciál být dále přezkoumáno. Je možné se například z didaktického hlediska zabývat tím, jak moc se učebnicový soubor věnuje problematice výslovnosti a jak žákům se správnou výslovností pomáhá. Dále by bylo možné tuto práci zpracovat z pohledu vyučujících a pomocí nahrávání skupiny žáků ověřit, které z popisovaných problematických jevů vyslovují nesprávně. Součástí by mohlo být vypracování doporučení, které by vyučujícím poskytlo návrhy, jak je dále možné se studenty pracovat na zlepšení jejich výslovnosti německého jazyka.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

MAROUŠKOVÁ, Marie, SCHMIDT, Marek. *Jak správně vyslovovat němčinu: příručka německé výslovnosti pro české učitele němčiny: studijní opora pro kombinované studium učitelství německého jazyka*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7044-671-4.

ROMPORTL, Milan. *Základy fonetiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.

PALCOVÁ, Zdena. *Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky oboru*. Praha: Karolinum, 1994. ISBN 80-7066-843-1.

MACHAČ, Pavel. *Výslovnost němčiny: poznámky z teorie a cvičení*. 2., přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1568-4.

KLIMEŠ, Lumír. *Česká fonetika: Určeno pro posluchače 1. roč. učitelství VVP (všeobec. vzdělávacích předmětů)*. 3. přepracované vydání. Plzeň: Pedagogická fakulta, 1983.

SKARTNIZL, Radek. *Znělostní kontrast nejen v češtině*. Praha: Nakladatelství Epoque, 2011. ISBN 978-80-7425-113-9.

MANGOLD, Max. *Duden Aussprachewörterbuch: Das Aussprachewörterbuch*. 3., völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage. Mannheim/Wien/Zürich: Dudenverlag, 2005, ISBN 3-41120916-X.

ALTMANN, Hans, ZIEGENHAIN, Ute. *Phonetik, Phonologie und Graphemik fürs Examen*. 2. Auflage. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2007. ISBN 978-3-525-26545-1.

POMPINO-MARSCHALL, Bernd. *Einführung in die Phonetik*. 2. Auflage. Berlin: Walter de Gruyter, 2003. ISBN 3-11-018020-0.

KOHLER, Klaus. *Grundlagen der Germanistik. Einführung in die Phonetik des Deutschen*. 2. Auflage. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 1995. ISBN 3-503-03097-2.

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

MÜLLEROVÁ, Vendula. *Problémy nácviku výslovnosti při výuce češtiny jako cizího jazyka u německých mluvčích.* https://theses.cz/id/wfns7q/downloadPraceContent_adipIdno_6438
(2.12.2018)

Fonetika a fonologie: <https://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js08/fonetika/ucebnice/ch05.html>
(25.11.2018)

SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ

Tabulka 1: Přehled českých vokálů

Tabulka 2: Přehled německých konsonantů

Tabulka 3: Fonologický systém německých samohlásek

Tabulka 4: Fonologický systém českých samohlásek

Tabulka 5: Fonologický systém německých souhlásek

Tabulka 6: Fonologický systém českých souhlásek

Obrázek 1: Přehled konsonantů českého jazyka

Obrázek 2: Přehled vokálů německého jazyka

Obrázek 3: Přehled diftongů německého jazyka